

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽEBENE VEDE

Tina Antešević

**Evroatlantske integracije kot dejavnik varnosti in stabilnosti na
Zahodnem Balkanu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽEBENE VEDE

Tina Antešević

Mentor: red. prof. dr. Anton Bebler

**Evroatlantske integracije kot dejavnik varnosti in stabilnosti na
Zahodnem Balkanu**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Evroatlantske integracije kot dejavnik varnosti in stabilnosti na Zahodnem Balkanu

Diplomsko delo govori o širitvi Evropske unije (EU) in Organizacije Severnoatlantske pogodbe (NATO), ki veljata za ključni dejavnik stabilnosti in varnosti ter uvajanje demokratičnih in gospodarskih reform. Obe organizaciji sta podprle države Zahodnega Balkana pri njihovem vzpostavljanju procesa demokratizacije avtoritarnih režimov, prehoda na tržno gospodarstvo in pokonfliktne obnove. Širitvena perspektiva je tako igrala in še naprej igra ključno vlogo pri regionalni stabilizaciji in izvajanju mirovnih procesov.

Države Zahodnega Balkana so v zadnjih dveh desetletjih pokazale, da so v procesu določanja reformnih procesov in izgradnje institucij ter institucionalne strukture sposobne izpolnjevati zahtevne procese na poti vključevanja v evro-atlantske integracije, saj so dosegle zastavljene cilje, četudi z različnimi ravni učinkovitosti in dinamiko.

Ključne besede: Evroatlantske integracije, Zahodni Balkan, zagotavljanje varnosti in stabilnosti.

Evro-Atlantic integration as a security and stability factor of the Western Balkans

The paper deals with the enlargement of the European Union (EU) and the North Atlantic Treaty Organization (NATO), which are seen as key factor of stability and security and introducing democratic and economic reforms. Both organisations have supported the Western Balkan countries in their respective processes of post-authoritarian democratisation, transition to market economies, and of post-conflict reconstruction. The enlargement perspective has played and continues to play a crucial role in the regional stabilisation and implementation of pacification processes.

The Western Balkan countries showed in the last two decades that in the process of determining the reform processes and institution-building and institutional structures are able to meet the demanding process towards integration into Euro-Atlantic structures, because they have achieved objectives, albeit with different levels of efficiency and dynamics.

Ključne besede: Evro-atlantske integracije, Zahodni Balkani, zagotavljanje varnosti in stabilnosti.

KAZALO

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI OKVIR NALOGE	10
2.1 Predmet proučevanja	10
2.2 Cilji diplomskega dela	10
2.3 Raziskovalna vprašanja	10
2.4 Metodologija.....	11
2.5 Struktura diplomskega dela	11
2.6 Opredelitev temeljnih pojmov	11
2.6.1 Evropska unija (EU)	11
2.6.2 Organizacija severnoatlantskega sporazuma (NATO).....	12
2.6.3 Jugovzhodna Evropa ali Zahodni Balkan	13
2.6.4 Varnost.....	14
3 OPREDELITEV VARNOSTI NA ZAHODNEM BALKANU	15
3.1 Oblike ogrožanja varnosti v regiji	16
4 DELOVANJE EVROPSKIH STRUKTUR NA OBMOČJU ZAHODNEGA BALKANA	20
4.1 Operacije zveze Nato na območju Zahodnega Balkana	22
4.1.1 Sile IFOR/SFOR v Bosni in Hercegovini	23
4.1.2 Sile KFOR na Kosovu	24
4.1.3 Operacije Nata v Makedoniji	25
4.2 Operacije Evropske unije za Zahodnem Balkanu.....	26
4.2.1 Operacije vojaškega kriznega upravljanja	26
4.2.1.1 Concordia	27
4.2.1.2 Althea	28
4.2.2 Operacije civilnega kriznega upravljanja.....	29
4.2.2.1 Policijska misija EU v BiH (EUPM).....	29
4.2.2.2 Proxima EUPOL	30
4.2.2.3 EULEX.....	31
4.3 Odnosi med EU in zvezo Nato	32
5 REGIONALNO VARNOSTNO SODELOVANJE NA ZAHODNEM BALKANU	33
5.1 Jugovzhodnoevropski sodelovalni proces (SEECP).....	34
5.2 Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje (SECI).....	34

5.3 Jugovzhodnoevropski obrambni ministerial (SEDM).....	35
5.4 Svet za regionalno sodelovanje (RCC).....	37
5.5 Kritično razumevanje regionalnega sodelovanja.....	38
6 EVROATLANSTKE INTEGRACIJE IN ZAHODNI BALKAN.....	40
6.1 Širitev zveze Nato na Zahodni Balkan	40
6.1.1 Evroatlantski partnerski svet (EAPC).....	41
6.1.2 Partnerstvo za mir (PfP).....	42
6.1.3 Akcijski načrt za članstvo (MAP).....	43
6.1.4 Iniciativa Jugovzhodne Evrope (SEEI).....	44
6.2 Širitev EU na Zahodni Balkan.....	44
6.2.1 Stabilizacijski in pridružitveni proces (SAP).....	47
6.3 Hrvaška.....	48
6.4 Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija.....	51
6.5 Albanija	53
6.6 Bosna in Hercegovina.....	55
6.7 Srbija.....	58
6.8 Črna gora	62
6.9 Kosovo.....	64
7 ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	67
8 LITERATURA.....	71

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
CARDS	Program Skupnosti za obnovo, razvoj in stabilizacijo
CEFTA	Srednjeevropski Sporazum o prosti trgovini
CEI	Iniciativa za Srednjo Evropo
ECAP	Evropski akcijski načrt zmogljivosti
EGS	Evropska gospodarska skupnost
ESPJ	Evropska skupnosti za premog in jeklo
EU	Evropska unija
EUFOR	Evropske sile
EULEX	Evropska misija vladavine prava
EURATOM	Evropska skupnost za atomsko energijo
EVOP	Evropska varnostna in obrambna politika
EVOI	Evropska varnostna in obrambna identiteta
GS OZN	Generalna skupščina Organizacije združenih narodov
JVE	Jugovzhodna Evropa
KFOR	Kosovske sile
MKSJ	Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo
NATO	Organizacija severnoatlantskega sporazuma
NATO HQSk	NATO Headquarters Skopje
OHR	Urad visokega predstavnika
OVK	Osvobodilna vojska Kosova
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

OZN	Organizacija združenih narodov
PEU	Pogodba o Evropski uniji
PMSC	Politično-vojaški usmerjevalni odbor
RCC	Regionalni sodelovalni center
SAP	Stabilizacijsko pridružitveni proces
SČG	Srbija in Črna gora
SECI	Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje
SEDM	Jugovzhodnoevropski obrambni ministerial
SEEBRIG	Brigada za Jugovzhodno Evropo
SEECF	Jugovzhodnoevropski sodelovalni proces
SFOR	Stabilizacijske sile
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SPS	Stabilizacijsko pridružitveni sporazum
SVE	Srednjevzhodna Evropa
SZVP	Skupna zunanja in varnostna politika
UL OZN	Ustanovna listina Organizacije združenih narodov
VS OZN	Varnostni svet Organizacije združenih narodov
ZDA	Združene države Amerike
ZEU	Zahodnoevropska unija
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija
ZSSR	Zveza sovjetskih socialističnih republik

1 UVOD

Neposredno po razpadu nekdanje Jugoslavije je zveza Nato Balkanu namenila veliko pozornosti in energije. Za zaustavitev ali preprečitev konflikta je vojaško posredovala trikrat. V Bosni in Hercegovini leta 1995, kjer je Nato prvič uporabil enote za vzdrževanje miru zunaj svojih meja, na območju, za katerega je menil, da zadeva tudi njegovo varnost. Tej misiji je sledilo vojaško posredovanje na Kosovu leta 1999, po več kot letu dni stopnjevanja nasilja in vse večje nevarnosti za razširitev konflikta na celotno regijo. Leta 2001 pa je na prošnjo Nekdanje jugoslovanske republike Makedonije¹ preprečil izbruh državljanske vojne in stabiliziral razmere v državi. Nato je veliko dosegel pri zagotavljanju stabilnega in varnega okolja na Balkanu, vendar pa zaradi številnih izzivov varnosti, ki v regiji še obstajajo, ostaja na tem območju tudi v prihodnje. Natova zavezanost Zahodnemu Balkanu celo raste, ko si zavezništvo prizadeva vključiti vse države v regiji v evroatlantske strukture ter s tem razširiti območje stabilnosti in varnosti v Evropi. Nato še naprej vodi operacijo na Kosovu, ki ostaja – po številu pripadnikov – največja operacija v podporo miru na svetu. Zavezništvo tesno sodeluje tudi z Bosno in Hercegovino, Srbijo in Črno goro v Natovem programu Partnerstva za mir. Vse tesnejše odnose pa ima z Makedonijo, ki je članica Akcijskega načrta za članstvo in jo od sprejetja v zvezo Nato loči le še njen spor z Grčijo glede imena. Od držav Zahodnega Balkana pa sta leta 2009 v zavezništvo že vstopile Albanija in Hrvaška.

Prav tako kot Nato ima EU v svojem delovanju na Zahodnem Balkanu podoben cilj – zagotavljanje miru in stabilnosti, ki utrjujeta pot k postopni vključitvi teh držav v integracijo. Perspektiva prihodnjega članstva je že več let stalnica v politiki EU na Zahodnem Balkanu in njeno najmočnejše diplomatsko orodje. To politiko je EU potrdila leta 2003 v solunski deklaraciji Evropskega Sveta in ponovila leta 2008 v sporočilu Komisije EU o Zahodnem Balkanu. Listina je izrazila soglasje članic glede prihodnjega članstva vseh držav regije v EU in ponudila pod nekaterimi pogoji dodatne možnosti za pospešitev tega procesa. Ti pogoji vključujejo vzpostavitev pravne države, upravno in pravosodno reformo, razvoj civilne družbe, dobrososedske odnose, regionalno sodelovanje in polno sodelovanje z mednarodnim kazenskim sodiščem v Haggu. Vsi omenjeni cilji so skladni z vizijo Nata in EU, izraženi pa so v njuni skupni izjavi o usklajenem delovanju na Zahodnem Balkanu (Bebler 2008).

---

¹ Od tu naprej bom za poimenovanje države uporabila izraz Makedonija.

Danes je integracijski proces nedvomno ključni dejavnik sprememb in razvoja v Evropi. Njegovo osnovo predstavljata širitvena procesa EU in Nata, vključno s številnimi drugimi integracijskimi impulzi. Zato je evroatlantska integracijska izkušnja napotek za države Zahodnega Balkana, ki so na tej poti. Njihov napredek je odvisen od strukturnih reform, ki jih izvajajo. Integracijska ambicija se prične kot cilj, ki se, ko je dosežen, spremeni v sredstvo zagotavljanja stabilnosti, varnosti in razvoja. Serija širitve po koncu hladne vojne kaže, da država običajno doseže najprej članstvo v Natu in potem sledi še članstvo v EU. Izkušnje tudi potrjujejo, da je običajno potrebno desetletje za izvedbo funkcionalne in učinkovite preobrazbe, ki omogoči vključitev v integracijski okvir. Toda šele pričetek članstva pomeni pravi začetek. Samo na ta način integracijski proces lahko resnično deluje kot garant stabilnosti in varnosti. Kombinacija širitve EU in Nata pomeni priložnost za širitev in utrditev stabilnosti in varnosti, ki vključuje države v črvsto, a fleksibilno, učinkovito in razvojno mrežo vrednot in struktur, tako da s spodbujanjem in poglobljanjem trde varnosti zagotavlja povečevanje mehke varnosti (IFIMES 2010).

2 METODOLOŠKI OKVIR NALOGE

2.1 Predmet proučevanja

Predmet proučevanja diplomske naloge je predvsem evroatlantska perspektiva držav Zahodnega Balkana in posledično zagotavljanje varnosti in stabilnosti v regiji.

2.2 Cilji diplomskega dela

V nalogi želim doseči naslednje cilje:

- opredeliti različne oblike ogrožanja varnosti na Zahodnem Balkanu,
- predstaviti delovanje evropskih varnostnih struktur pri zagotavljanju varnosti,
- opisati proces integracije Zahodnega Balkana k zvezi Nato in Evropski uniji,
- predstaviti regionalne varnostne pobude, ki obsegajo zelo različne aktivnosti za zagotavljanje varnosti v regiji,
- ter na temelju ugotovitev v nalogi verificirati postavljene hipoteze.

2.3 Raziskovalna vprašanja

H1: Želja po vključitvi v evroatlantske integracije spodbuja regionalno, tudi varnostno sodelovanje in prispeva k blažitvi in preprečevanju spopadov. EU in Nato sta zato postala ključna dejavnika miru in stanovitnosti v regiji.

H2: Poglavitni smotri EU na Zahodnem Balkanu je razširiti EU območja demokracije, stanovitnosti, razvoja in varnosti. Okvir za uresničevanje teh smotrov pa predstavlja stabilizacijski in asociacijski proces (SAP), ki spodbuja reforme in ob izpolnjevanju postavljenih pogojev ponuja v prihodnosti možnost članstva v EU. Zato je vključitev Zahodnega Balkana v evropske integracijske procese ključna za zagotovitev stabilnosti regije.

H3: Z izvajanjem operacij kriznega upravljanja EU in Nato zagotavljata stabilnost in varnost na kriznih območjih Zahodnega Balkana.

2.4 Metodologija

Za proučevanje tematike sem uporabila nekaj metod družboslovnega raziskovanja. Za splošno razumevanje obravnavane tematike sem uporabila metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. Pri konceptualizaciji predmeta proučevanja oziroma določanju temeljnih pojmov sem vključila metodo konceptualne analize, za opisovanje določenih pojavov in dogodkov pa opisno metodo. S primerjalno analizo bom na podlagi že zbranih empiričnih podatkov primerjala različne pobude varnostnega sodelovanja v regiji ter delovanje EU in Nata v operacijah kriznega upravljanja.

2.5 Struktura diplomskega dela

Prvo poglavje je uvod v nalogo. V drugem je predstavljen metodološko-hipotetični okvir naloge, kjer so opredeljeni predmet proučevanja, cilji proučevanja, raziskovalna vprašanja, metodološki pristop, struktura naloge ter opredelitve temeljnih pojmov. V tretjem poglavju je opredeljena varnost na Zahodnem Balkanu in druge oblike ogrožanja varnosti v regiji. V četrtem poglavju so opisane operacije kriznega upravljanja EU in Nata, tako vojaške kot civilne ter sodelovanje pri uporabi skupnih zmogljivosti, strukture in načina dela posameznih organov za vodenje varnostne politike. V petem poglavju je po državah predstavljena integracija regije v zvezo Nato in Evropsko unijo in dosežek držav pri izvajanju reform, določenih s podpisanimi sporazumi. V šestem poglavju je predstavljeno regionalno varnostno sodelovanje in opisane so glavne regionalne pobude, ki pripomorejo k sodelovanju držav v regiji. V sedmem poglavju je sklep z verifikacijo hipotez in v zadnjem, osmem poglavju so navedeni uporabljeni viri pri izdelavi naloge.

2.6 Opredelitev temeljnih pojmov

2.6.1 Evropska unija (EU)

Evropska unija (EU) se je razvila iz treh ločenih Skupnosti na temelju treh ustanovitvenih pogodb: Pariške pogodbe, ki je leta 1951/52 ustanovila Evropsko skupnost za premog in jeklo (ESPJ), ter Rimskih pogodb, ki sta leta 1957/58 ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za atomsko energijo (EURATOM). Z ustanovitvijo ESPJ so se formalno začeli evropski integracijski procesi, katerih rezultat je današnja EU (Kajnič in Lajh 2009, 17).

EU je nastala mnogo pozneje, in sicer leta 1993 z Maastrichtsko pogodbo, to je Pogodbo o EU, ki jo je sklenila skupina 12 držav, poleg šestih ustanoviteljic Evropske skupnosti (ES), Nemčije, tedaj še ZRN, Francije, Italije in državami Beneluxa, še naknadne pristopnice, Danska, Irska in Združeno kraljestvo, ter kasneje še Grčija, Španija in Portugalska.

Pogodba o EU je vzpostavila tritebrno strukturo EU. Prvi steber, ki je temelj gospodarske povezanosti držav in ga tvorijo vse tri gospodarske skupnosti, obsega t.i. primarno pravo evropskih skupnosti. Drugi steber je temelj sodelovanja v skupni zunanji in varnostni politiki, tretji pa je temelj sodelovanja na področju pravosodja in notranjih zadev (Bohinc 2007, 15).

Države članice EU so: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Ciper, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija in Velika Britanija.

2.6.2 Organizacija severnoatlantskega sporazuma (NATO)

Zveza NATO je bila ustanovljena 4. aprila 1949, ko so v Washingtonu zunanji ministri ZDA, Kanade, Velike Britanije, Francije, Italije, Luksemburga, Belgije, Nizozemske, Islandije, Danske, Norveške in Portugalske slovesno podpisali Severoatlantsko pogodbo.

Ta pogodba v svojem uvodnem delu navaja demokracijo, svobodo posameznika in pravno državo za svoje temeljne vrednote, mir, varnost, stanovitnost in blagijo pa za svoje temeljne smotre. Kot regionalna varnostna organizacija se pri tem sklicuje na 51. člen Ustanovne listine OZN, ki zagotavlja državam pravico do individualne ali kolektivne samoobrambe (Bebler 2007, 51).

NATO je mednarodna varnostna organizacija, v kateri države ohranjajo svojo popolno suverenost, ter omogoča posvetovanje in sprejemanje odločitev o političnih in vojaških vprašanjih, ki vplivajo na varstvo članic. Znotraj organizacije se nahajajo ustrezne strukture za medsebojno posvetovanje in sodelovanje na političnem, vojaškem in gospodarskem področju ter na znanstvenem in marsikaterem drugem nevojaškem področju (NATO 2001, 31).

Države članice so: Albanija, Belgija, Bolgarija, Kanada, Hrvaška, Češka, Danska, Estonija, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Islandija, Italija, Litva, Latvija, Luksemburg,

Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Turčija, Velika Britanija in Združene države Amerike.

2.6.3 Jugovzhodna Evropa ali Zahodni Balkan

Tako v literaturi kot v dokumentih EU zasledimo oba izraza: JV Evropa in Zahodni Balkan.

Besedna zveza jugovzhodna Evropa vsebuje različne razsežnosti: zemljepisne, zgodovinske, družbenopolitične, kulturne, vojaške in druge. Večina avtorjev s tem pojmom poudarja prehodno naravo držav na tem območju in pozornost osredotočajo na balkansko jedro in njegovo bližnjo soseščino. V tem smislu v to območje vključujejo Bolgarijo, Romunijo, Abanijo in štiri države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Hrvaško, BiH, Srbijo in Črno goro², nekdanjo jugoslovansko republiko Makedonijo³. Nekateri pa jo opredeljujejo bolj široko, kar vključuje naslednje države: Grčijo, Turčijo, Albanijo, Bolgarijo, Romunijo in pet novih držav na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Slovenijo, Hrvaško, BiH, Srbijo, Črno goro, Makedonijo) (Grizold 2003, 9).

Poleg različnih geografskih definicij jugovzhodne Evrope tudi mednarodne organizacije uporabljajo različne definicije tega območja. EU je sprva uporabljala termin JV Evropa, po Evropskem svetu na Dunaju, decembra 1998, pa so vpeljali termin Zahodni Balkan, ki ga danes sestavljajo Albanija, BiH, Hrvaška, Makedonija, Srbija in – skladno z Resolucijo Varnostnega sveta Združenih narodov 1244 – tudi Kosovo ter Črna gora. Gre za države nekdanje Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) brez Slovenije in z Albanijo.

Sama bom, glede na vsebino diplomske naloge, vztrajala pri uporabi termina Zahodni Balkan, kot ga opredeljuje EU.

---

² Poimenovanje države Srbija in Črna gora se uporablja od sprejema Ustavne listine državne skupnosti 4. 4. 2003. Pred tem se je država imenovala Zvezna republika Jugoslavija (ZRJ).

³ V nadaljevanju naloge imenujem državo iz praktičnih razlogov z imenom »Makedonija«.

2.6.4 Varnost

Dosedanja teoretična in empirična proučevanja pojava varnosti in ogrožanja varnosti odražajo neenotno razumevanje teh pojavov. V času hladne vojne sta obstajali dve šoli, ki sta obravnavo varnostne problematike zoožili na problem moči (realisti) in miru (idealisti) ter s tem utrdili pojmovanje, da je varnost v glavnem vojaško-politični problem (Grizold 1999, 17). Od začetka osemdesetih let dalje pa se začenjajo pojavljati širši pristopi, ki presegajo dokaj poenostavljeno vojaško-politično razumevanje pojava varnosti družbe, države in mednarodne skupnosti. Tem pristopom je skupno, da varnost referenčnega objekta označujejo kot stanje in dejanost, ki se izraža ne samo na vojaškem, ampak tudi na gospodarskem, socialnem, okoljskem, političnem, zdravstvenem, humanitarnem in kulturnem področju (Grizold 1999, 30). Hkrati s takšnim povečanjem kompleksnosti razumevanja varnosti in ogrožanja varnosti po horizontalni ravni, ki je privedla do horizontalne kognitivne dileme, se je povečalo tudi število referenčnih objektov varnosti in ogroženosti,⁴ kar je povzročilo nastanek vertikalne kognitivne dileme. Širitev pojmovanja varnosti od tradicionalističnega k netradicionalističnemu torej ne pomeni samo, da je bilo zaznanih vedno več nevojaških groženj varnosti, povečalo se je namreč tudi število referenčnih objektov varnosti, to je objektov, ki so lahko ogroženi. Naslednje ključno vprašanje je, kako poimenovati tiste pojave, ki zmanjšujejo varnost. Zelo negativne varnostne pojave se enkrat poimenuje kot grožnje (»threats«), drugič kot tveganja (»risks«), tretjič kot izzive (»challenges«), četrtič kot nevarnosti (»insecurities«), včasih pa celo kot priložnosti (»opportunities«). Konsenz glede uporabe teh terminov ne obstaja. Posledica je njihova nekonsistentna in neprecizna uporaba, kar lahko ponazorimo na primeru kriinala, ki ga nekateri avtorji opredeljujejo kot grožnjo varnosti, drugi kot izziv varnosti, nekateri pa celo z več poimenovanju hkrati.

Pri ogrožanju varnosti referenčnega objekta naletimo mnogokrat na različne kontekstualne okvire ogrožanja. Grožnja izbranemu referenčnemu objektu se lahko namreč nanaša na njegovo (1) varnost, (2) interes, (3) stabilnost, (4) mir ali (5) vrednote, kar je označeno z izrazi kot so »grožnja varnosti«, »grožnja interesom«, »grožnja stabilnosti«, »grožnja miru«, »grožnja vrednotam« ali pa kar »kot grožnja referenčnemu objektu (npr. grožnja posamezniku, državi, družbi, narodu, mednarodni skupnosti, okolju itn.) (Prezelj 2001, 129).

---

⁴ Referenčni objekt varnosti je tisti objekt, ki je v konkretnem primeru ogrožen in mu je bolj ali manj potrebno zagotavljati varnost (Prezelj 2000, 29).

3 OPREDELITEV VARNOSTI NA ZAHODNEM BALKANU

Varnost je verjetno ena najbolj spornih, čeprav najpogosteje uporabljenih zvrsti v mednarodnih političnih odnosih. V klasičnih opredelitvah je varnost stanje, v katerem določeni državi ne grozi nobena zunanja nevarnost. Tovrsten ozek pristop, ki je opredelil le vojaško obliko grožnje, se od konca hladne vojne zamenjuje s sodobnim razumevanjem varnosti, ki temelji na različnih nosilcih varnosti ter na novih vsebinah varnostnih izzivov.

Med hladno vojno je bil Balkan v razmerju do obeh paktov nekakšno zaščitno območje. Čeprav sta bili vodilni sili, ZDA in ZSSR, s svojimi predstavniki navzoči na balkanskih tleh, sta menili, da najpomembnejša ločitvena črta med blokoma poteka čez ozemlje obeh Nemčij. Razpad dvopolarnega sistema pa je pripeljal do popolnoma novega položaja Balkana. Pokazalo se je, da države tega območja niso bile sposobne zgraditi lastnega varnostnega sistema ter da je z razpadom blokovskega ravnovesja nastal varnostni vakuum. Balkanske države so bile prepuščene same sebi in iskanju naustreznejše možnosti. Grčija in Turčija sta bili v najboljšem položaju, saj sta bili še naprej povezani z Natom. Romunija in Bolgarija pa sta ostali brez varnosti, ki jima jo je prej zagotavljal varšavski sporazum oziroma Sovjetska zveza. Albanija je izgubila svojo notranjo varnost, Jugoslavija pa je začela razpadati v naletu notranje krize in vojn, ki jih je začel Miloševićev režim. Nerešena etnična vprašanja, ki so dejansko pripeljala do spopadov in pozneje vojn v nekdanji Jugoslaviji, so Evropi razkrile balkanske razdelitve in probleme, ki iz njih izvirajo. Hkrati so veliki valovi beguncev zalili Evropo in del varnostnih problemov predstavili na območje zunaj balkanske regije (Vukadinovič 2002, 18–21).

V obdobju hudih političnih konfliktov ter valu oboroženega nasilja in vojn je mednarodna skupnost le zmedeno opazovala to balkansko norijo, v upanju, da se bo pod režimom sankcij sama zadržala in ustavila.

Do prvega premika je prišlo v letu 1995 z vojaškim porazom in propadom srbske paradržave na Hrvaškem. Sledil je podpis daytonskega sporazuma, konec državljanske vojne ter ponovna formalna vzpostavitev BiH.

Po ponesrečenih poskusih OZN, OVSE in EGS/EU, da bi vzpostavili mir na Zahodnem Balkanu, je to naposled uspelo Natu. Njegovi vojaški akciji od marca do junija 1999 je naposled sledilo dokončanje krvavega nasila v regiji. Pod površjem pomiritve pa so v regiji še

vedno ostali prisotni hudi politični in varnostni problemi, ki resno ogrožajo regionalno varnost:

- patološki nacionalizem in privzgojeno globoko sovraštvo do nekaterih sosednjih narodov;
- nerazvita demokratična politična kultura, nepripravljenost elit na kompromise, nespoštovanje dogovorov, pogosto kršenje meddržavnih pogodb;
- slabo upravljanje države, korupcija in organizirani kriminal;
- še vedno nerešeno vprašanje več kot milijona beguncev in razseljenih oseb (Bebler 2008).

Od dinamiki sodobnega sveta pa se pojavljajo nova tveganja in grožnje varnosti sodobnih držav. Namesto klasičnega vojaškega ogrožanja varnosti se pojavljajo nevojaške grožnje varnosti, medtem ko se povečuje njihova intenzivnost, poleg tega pa niso omejene z državnimi mejami. Proces globalizacije je še poglobil razlike med bogatimi in revnimi ter internacionaliziral nevarnosti, kot sta mednarodni terorizem in organizirani kriminal. Povečala se je tudi ilegalna migracija, trgovina z mamili, orožjem, ljudmi in nevarnimi materiali. Povečana je tudi verjetnost tihotapljenja in uporabe orožij za množično uničevanje. V državah, ki so nastale po razpadu socialističnega bloka, pogosto vladajo nestabilne demokratične institucije, ki niso sposobne preprečiti pojava skrajnih nacionalizmov ter etničnih, verskih ali rasnih konfliktov. Varnostne razmere v regiji so pogojene z razvojem in prilagoditvijo držav novim razmeram, v katerih je večkrat potrebno mednarodno sodelovanje, da bi se uspešno spoprijele z varnostnimi izzivi.

Območje Zahodnega Balkana je še vedno najbolj nestabilna regija v Evropi. Mednarodni problemi, kot so korupcija, urbani terorizem, najtežje oblike kriminala, skupaj z izsiljevanjem, umori in napadi na zasebno lastnino, gospodarski kriminal, utaje davkov, nerazvite demokratične institucije, neučinkovito sodstvo, socialne razmere in brezposelnost, so prav tako dejavniki ogrožanja varnosti.

3.1 Oblike ogrožanja varnosti v regiji

Pa na kratko pogledimo ključne vire ogrožanja po državah Zahodnega Balkana. Albanija, kljub naporom za izvajanje reform in preusmerjevanje v evroatlantske integracije, ostaja politično nestabilna in prepletena z organiziranim kriminalom na vseh nivojih družbene ureditve.

Kriminalne združbe so v preteklosti obvladovale velik del države. Kljub ostremu ukrepanju oblasti, ki se je v letu 2007 zaključilo z aretacijami več kriminalnih voditeljev, so njihove aktivnosti še vedno nenadzorovane. Schengenski režim je sicer močno zmanjšal intenzivnost tihotapljenja v Italijo in Grčijo, vendar Albanija še vedno ostaja izvorna država prodaje belega blaga in orožja ter izvorna in tranzitna za tihotapljenje mamil. Nahaja se namreč na glavni poti pretoka heroina iz Turčije in Makedonije, ki ga albanske kriminalne združbe posredujejo naprej v Italijo, Srbijo ter BiH. Kljub temu, da je verjetnost oboroženega spopada danes minimalna, ostaja velik problem lahko orožje, ki je nenadzorovano ostalo v zasebni lasti državljanov po brezvladju konec devetdesetih let. Oblasti ocenjujejo, da jim je uspelo pridobiti nazaj samo 32 odstotkov kosov orožja. To se vsake toliko časa pokaže v oboroženih obračunih med tolpmi in oboroženim kriminalnih dejanjih posameznikov. Dolge kopenske meje v goratem svetu in relativno obsežne morske meje so ob nezmožnosti albanskih oblasti nadzorovati lastno ozemlje razlog za razvoj trgovine z ljudmi, orožjem in prepovedanimi drogami. Velike količine dobavljajo tudi Albancem na Kosovu in v Makedoniji, kar povečuje tveganje v regiji za ponovno oživitev oboroženih konfliktov (Ministrstvo za obrambo Republike Albanije 2004).

Makedonija je dosegla samostojnost podobno kot večina držav bivše Jugoslavije leta 1991 ob razpadu federacije. Država ima zaradi etnične raznolikosti precej notranjih virov nestabilnosti, poleg tega pa nanjo velik diplomatski pritisk izvaja Grčija zaradi nestrinjanja z njenim ustavnim imenom. Glavna notranja trenja izhajajo iz množične albanske manjšine na severovzhodu države, ki predstavljajo najmanj 25 odstotkov populacije, s čimer je tudi Makedonija del *albanskega vprašanja*. Makedonci se bojijo predvsem, da bodo etnični Albanci ob nadaljnjem porastu deleža v prebivalstvu zahtevali teritorialno avtonomijo. Morebitne zaostritve razmer na Kosovu utegnejo negativno vplivati na varnost v Makedoniji. Tudi konflikt v Makedoniji leta 2001 je bil posredno povezan z dogajanjem na Kosovu ob koncu devetdesetih let, poleg tega pa so v konfliktu sodelovale tudi oborožene skupine iz Kosova in Albanije. Skozi Makedonijo pa poteka tudi heroinska tihotapska pot, ki se konča v zahodni Evropi. Tihotapljenje mamil, ukradenih vozil, cigaret, orožja ter trgovina z ljudmi skupaj z nelegalno migracijo in prostitucijo predstavljajo veliko tveganje za destabilizacijo razmer v državi. Makedonska vlada ni sposobna popolnoma nadzorovati državne meje, preko katere potekajo številne tihotapske poti. Kriminalne tolpe so v boju za nadzor in ohranitev tihotapskih poti nemalokrat vpletene v medsebojne spopade in spopade s policijo. Obstaja povezava med kriminalnimi združbami, ki s svojimi dobički financirajo oborožene skupine v

Makedoniji, na Kosovu ali v Albaniji. Državno gospodarstvo je še vedno v začetnih fazah tranzicije in ostaja nizko donosno v primerjavi z večino držav bivše Jugoslavije. To je idealno okolje za razmah korupcije in organiziranega kriminala. Brezposelnost v državi je kar 35 odstotna, kar je daleč največ v regiji, če izvajamo BiH. Oblikovalci varnostne in obrambne politike se zavedajo, da je lega Makedonije na križišču trgovskih poti hkrati priložnost za razvoj in presečišče kriminalnih dejavnosti v regiji. S slednjim se sama ne more učinkovito spopadati, zato želi tudi na tem področju sodelovati z vsemi okoliškimi državami (Ministrstvo za obrambo Republike Makedonije 2005).

V Bosni in Hercegovini ureditev, ustvarjena z Daytonskim mirovnim sporazumom, ni prinesla pričakovanih pozitivnih rezultatov. Državo še vedno delijo nacionalistično usmerjena nasprotja med vodilnimi politikami Bošnjakov, Hrvatov in Srbov. Vsaka stran zase ustvarja vzdušje, da je posamezen narod ogrožen od drugih dveh in da mora vsak sam poskrbeti za lastno varnost. Osrednji državni organi so ohromljeni. Mednarodna skupnost takšno početje zavrača in spodbuja skupno nastopanje narodov. Sodelovanje med federalno oblastjo in lokalnimi, nacionalnimi skupnostmi je zato oteženo in deluje samo navzven, pod stalnimi pritiski zunanjih akterjev. Korupcija in kriminal sta v državi močno prisotna, saj so dolga leta vojne in kasneje politična nestabilnost ustvarili ugodne pogoje za njun razvoj. Kljub naporom in pritisku mednarodne skupnosti z Visokim predstavnikom na čelu ter vojaško in policijsko prisotnostjo je boj proti kriminalu in korupciji relativno neuspešen. Poleg ilegalnega prometa z orožjem in prepovedanimi drogami, pa je BiH tudi izvorna država za trgovanja z ljudmi, predvsem z ženskami za zahodno Evropo (Ministrstvo za obrambo Bosne in Hercegovine 2005).

V Srbiji regijo zaznavajo kot močno ogroženo. Za razliko od ostalih držav posebej izpostavljajo neodvisnost Kosova kot glavno tveganje za destabilizacijo njihove države in celotne regije. Tako kot celotno regijo, tudi Srbijo ogrožajo tako terorizem, trgovina z ljudmi in prepovedanimi drogami, v veliki meri prek Kosova. Kot nacionalni interes izpostavljajo predvsem notranjo stabilnost in suverenost, navzven pa poudarjajo podporo srbskim skupnostim, ki živijo izven matične države. Posebne odnose vzdržujejo z Republiko Srbsko v BiH, vendar v skladu z Daytonskim sporazumom. Država je pripravljena na približevanje EU, kar je tudi njen strateški cilj (Ministrstvo za obrambo Republike Srbije 2009).

Tako kot v ostalih državah v regiji tudi Republika Hrvaška in Črna gora zaznavata realna varnostna tveganja, ki lahko posredno ali neposredno vplivajo na njuno nacionalno varnost,

ne glede na to ali je njihov izvor v neposrednem okolju ali izven njih. To so globalni terorizem, organizirani kriminal, begunske krize, ilegalne migracije, tihotapljenje drog in orožja itn. (Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške 2010 in Ministrstvo za obrambo Republike Črne gore 2008).

V zadnjih dvajsetih letih je bilo neposredno ogrožanje življenj glavni faktor ogrožanja varnosti na Kosovu. Vzpostavljene institucije, po razglasitvi neodvisnosti, ne glede na podporo mednarodnih subjektov, ne uspevajo izvajati nacionalne varnostne politike, ki bi zagotavljala notranjo in zunanjo varnost Kosova. Ta je predvsem zaradi svoje lege in razmer v zadnjih desetletjih postalo leglo organiziranega kriminala, ki ga lahko opredelimo kot drugo največjo nevarnost za varnost Kosova poleg vseskozi pristotnega etničnega konflikta. Do krepitev organiziranega kriminala je prišlo po letu 1999, vzporedno z vzpostavitvijo mednarodnega protektorata in samouprave kosovskih Albancev. Tudi z denarjem, ki je izviral iz organiziranega kriminala, se je kupovalo orožje za OVK. Kanali, ki so se uporabljali za tihotapljenje mamil v Evropo, so bili v obratni smeri uporabljeni za tihotapljenje orožja na Kosovo. Varnostna situacija je po prekinitvi oboroženih spopadov vseskozi ostajala mirna, vendar krhka zaradi medetničnih konfliktov. Obstajala sta dva problema, povezana z organiziranim kriminalom. Prvi se je odražal v pomanjkanju integritete v javni sferi in še posebej v političnih institucijah, zaradi česar je denar, ki je bil uporabljen za kriminalna dejanja, mnogokrat izviral iz javnih financ. Zato obstajajo trditve, da so bili politiki neposredno povezani s tihotapljenjem orožja in pranjem denarja. Trgovanje z belim blagom je predstavljalo drugi problem. Na tem področju je šlo predvsem za prostitucijo, trgovino z otroki, izkoriščanje emigrantov za delo na črno in trgovino s človeškimi organi. S strani UNMIK-a je bila dana ocena, da je nelegalna trgovina predstavljala 15 do 20 odstotkov celotne ekonomije na Kosovu. Čeprav obstoj Kosova ščitijo mednarodne sile KFOR in je njegovo preživetje zagotovljeno, ima ta najmlajša evropska država nepopolno strukturo s pomankljivim nadzorom nad celotnim ozemljem in prebivalstvom z vprašljivo ekonomsko samozadostnostjo in pretirano zunanjo finančno odvisnostjo, hkrati pa obremenjeno s korupcijo, ki je značila za regijo v celoti, z nezakonitim prekupčevanjem in organiziranim kriminalom (Jane's 2010).

4 DELOVANJE EVROPSKIH STRUKTUR NA OBMOČJU ZAHODNEGA BALKANA

V obdobju hladne vojne sta reševanje varnostnih problemov in vojaško sodelovanje med evropskimi državami potekali izključno v okviru zveze Nato. Skupna politika v EGS je bila omejena na področje trgovine, zunanje zadeve in obramba pa so bile prepuščene suverenim državam. Šele v osemdesetih letih minulega stoletja se je okrepilo evropsko varnostno sodelovanje tudi zunaj struktur zveze Nato. Začela se je krepiti vloga ZEU, proces pa se je nadaljeval v okviru EU z razvojem koncepta SZVP, ki je dobil svoje temelje v PEU (1992/1993), temu pa je po letu 1999 sledil razvoj koncepta EVOP (Vegič v Kajnič in Lajh 2009, 120).

Skupna zunanja in varnostna politika Evropske unije - SZVP

Skupna zunanja in varnostna politika je nastala kot rezultat naporov prilagajanja EU novim izzivom mednarodnega varnostnega okolja. Osnovana je na podlagi podpisa Pogodbe o EU 1993 v Maastrichtu kot drugi steber EU, katerega naloga je zagotavljanje institucionalnega okvira za posvetovanje, oblikovanje skupnih stališč, akcij in strategij držav članic EU.

Funkcije SZVP so določene z Amsterdamsko pogodbo iz leta 1999, kjer so članice EU opredelile sledeče temeljne cilje, interese ter skupne vrednote:

- varovati skupne vrednote, temeljne interese, neodvisnost in integriteto EU v skladu z načeli Ustanovne listine OZN;
- krepiti varnost EU v vseh pogledih;
- ohranjati mir in krepiti mednarodno varnost z načeli Ustanovne listine OZN;
- spodbujati mednarodno sodelovanje;
- razvijati in uveljavljati demokracijo, pravno državo ter spštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Brkan 2009, 44).

Mednarodno reševanje kriz na območju nekdanje Jugoslavije je opozorilo na nesorazmerje med gospodarsko močjo EU na eni strani ter »varnostno« močjo na drugi. EU v osnovi ni bila sistemsko in strateško pripravljena odgovarjati na te krize in na izzive spreminjajočega se varnostnega okolja. Razočaranje in frustracija ob nemoči in nezmožnosti EU za učinkovito in vplivno odzivanje na krize sta pripeljala do velikih sprememb na področju drugega stebra EU, kjer se je kot integralni del skupne zunanje in varnostne politike razvila evrpska obrambna in

varnostna politika (EVOP). To je bilo mogoče zaradi kombinacije velikega motiva članic EU po razvoju SZVP in EVOP, pristanka ZEU za lastno ukinitvev in prenos nekaterih temeljnih funkcij na EU, podpore Londona in podpore zveze Nato za razvoj EVOP (Prezelj v Haček in Zajc 2005, 464).

Evropska varnostna in obrambna politika - EVOP

Izhodišča za razvoj EVOP so bila sprejeta leta 1999 na zasedanju Evropskega sveta v Kölnu in Helsinkih. Sklepi iz Kölna vsebujejo zavezo k razvoju učinkovitejših evropskih vojaških zmogljivostih, sestavljeno iz treh elementov: vojaško krizno upravljanje, civilno krizno upravljanje in preprečevanje konfliktov. Sklepi iz Helsinkov pa so natančneje opredeljevali njeno strukturo ozirna t.i. telesa EVOP, ki so: Politično-varnostni odbor; Vojaški odbor; Vojaški štab EU in visoki predstavnik EU za SZVP. Namen projekta je okrepiti lastne evropske civilne in vojaške zmogljivosti za potrebe izvajanja avtonomnih operacij na področju izvajanja petersberških nalog⁵ (Vegič v Kajnič in Lajh 2009, 120).

Evropska varnostna in obrambna identiteta - EVOI

Na zasedanju ZEU v Maastrichtu konec leta 1991 so države članice podale izjavo, v kateri navajajo potrebo po pristni EVOI ter večji evropski odgovornosti v obrambnih zadevah (NATO 2001, 99). Odločitev o oblikovanju EVOI je pripeljala do intenzivnih razprav med ZEU, EU in zvezo Nato o vprašanju, ali naj njejo oblikovanje poteka na račun omejevanja vloge zveze Nato. Ker EU v tem času še ni pomenila evropske varnostne organizacije, kot sta bili ZEU in Nato, je obveljala odločitev, da se bo EVOI razvijala pod okriljem zavezništva. Prvotno je bilo oblikovanje zamišljeno predvsem kot tehnično-vojaški ukrep, ki bi evropskim zaveznicam z utrjevanjem čezatlantske povezave omogočil prevzem večje odgovornosti za lastno varnost in obrambo, hkrati pa naj bi EVOI evropskim zaveznicam omogočila večjo varnostno vlogo znotraj zveze Nato, s čimer naj bi evropske države ob uporabi Natovih zmogljivosti prevzele večji delež bremena varnostnih operacij (NATO 2001, 97).

Kot del tega procesa je bil oblikovan tudi koncept skupnih združenih namenskih sil (*»Combat Joint Task Forces«* - CJTF), katerih cilj je zagotoviti večjo operativno prožnost ter omogočiti bolj prožno in mobilno razporeditev sil, potrebnih za odzivanje na zahteve vseh nalog

---

⁵ Na zasedanju svojega najvišjega organa – Odbora zunanjih in obrambnih ministrov je ZEU leta 1992 kot svoje temeljno varnostno poslanstvo razglasila t.i. **Petersberške naloge**, ki so vključevale: humanitarne in reševalne akcije; mirovne operacije; bojne naloge pri reševanju kriz, vključno z operacijami vpostavitve miru (Bebler 2007, 204).

zavezništva. Te sile naj bi bile namenjene za potrebe izvajanja operacij, v katerih ZDA ali zavezništvo kot celota ne bi sodelovale in bi tako dejansko postale sile evropskih zaveznic, torej EU (NATO 2001, 251).

4.1 Operacije zveze Nato na območju Zahodnega Balkana

Leta 1991 sprejeti strateški koncept je temeljne naloge zavezništva definiral kot: varnost, posvetovanje, odvracanje in obramba ter ohranjanje strateškega ravnotežja. Zaradi intenzivnega spreminjanja vloge Nata je zavezništvo leta 1999 strateški koncept nadomestilo z novim dokumentom, v katerem je bilo več pozornosti namenjeno kriznemu upravljanju, kar obsega tudi možnost, da NATO prevzame izvajanje mirovnih operacij. Dejansko je to pomenilo usklajevanje načel strateškega koncepta s prakso, saj je NATO svojo prvo obsežno mirovno operacijo (IFOR) pričel izvajati že leta 1995. Še veljavni strateški koncept iz leta 1999 je deloma redefiniral temeljne naloge zavezništva. Trem temeljnim nalogam, novi koncept doda še dve: krizno upravljanje (crisis management) in partnerstvo (partnership). Četrte naloge iz leta 1991, to je ohranjanje strateškega ravnotežja v Evropi, novi koncept zaradi spremenjenih odnosov z Rusijo ne navaja več. Pri kriznem upravljanju gre za »pripravljenost soglasno in v skladu s 7. členom Washingtonske pogodbe prispevati k učinkovitemu preprečevanju konfliktov in k aktivnemu angažiranju v kriznem upravljanju, vključno z operacijami odgovora na krize« (Crisis response operations) (10. člen).

Trenutno veljavni strateški koncept je nastal pred terorističnim napadom na ZDA 11. septembra 2001, ki je v veliki meri spremenil pogled mednarodne skupnosti na pojem varnosti, kot tudi pred posredovanjem zavezništva v Afganistanu in Iraku. V letu 1999 so bile operative izkušnje zavezništva omejene pretežno na Balkan. Kasneje je začel Nato prevzemati celo vrsto zelo različnih nalog in danes je vključen v operacije ne le v Evropi, ampak tudi v Afriki, Aziji in Sredozemlju.

Danes se NATO sooča s precej drugačnimi strateškimi izzivi kot v preteklosti. Predvsem pa se mora, če želi zadovoljiti varnostne potrebe svojih članic, ukvarjati tako z novo nastalimi globalnimi grožnjami npr. s terorizmom, kibernetiko in energetske varnostjo, klimatskimi spremembami, migracijami, širjenjem orožja za množično uničevanje kot tudi novo nastalimi oblikami odzivanja nanje kot je npr. krizno upravljanje, operacije v podporo miru ("stabilization and reconstruction operations") in raketno obrambo ("missile defence") (Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije 2011).

Od začetka devetdesetih let naprej je Nato s številnimi političnimi in vojaškimi aktivnostmi prisoten pri reševanju varnostnih problemov v svoji okolici. Nekatere od teh aktivnosti se uvrščajo v tisto vrsto mirovnih operacij, katerih mandat opredeli VS OZN, njihovo izvajanje pa prevzamejo regionalne varnostne organizacije. Med te štejejo delovanje sil IFOR/SFOR v Bosni in Hercegovini in KFOR na Kosovu. Operacije Nata v Makedoniji pa so temeljile na drugačnem mandatu (Vegič v Jelusič 2005, 91).

4.1.1 Sile IFOR/SFOR v Bosni in Hercegovini

Med leti 1992 in 1995 so v BiH potekali intenzivni vojaški spopadi med tremi etničnimi identitetami. Mednarodni skupnosti teh spopadov kljub intenzivnim političnim prizadevanjem in delovanju sil UNPROFOR⁶ pod vodstvom ZN ni uspelo ustaviti. Šele konec leta 1995 s podpisom Daytonskega sporazuma je bilo vzpostavljeno premirje. Po podpisu tega sporazuma je Nato z Resolucijo 1031 VS OZN z dne 15. decembra 2004 dobil mandat za izvajanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma. Nato je pod svojim vodstvom oblikoval enote IFOR (ang. »Implementation Force«), ki so štejele 60.000 pripadnikov in so svoje naloge na območju prevzele 20. decembra 1995.

Temeljne naloge IFOR-ja je opredeljeval Aneks 1A Dayonskega sporazuma in so obsegale:

- nadzor in pomoč vsem stranem pri izvajanju sporazuma – posebej glede umika in premestitve sil ter vzpostavljanja razmejitenih območij,
- odobritev in nadzor črt premirja in medetničnih mej iz sporazuma,
- oblikovanje vezi z lokalnimi, civilnimi in vojaškimi oblastmi ter mednarodnimi organizacijami, potrebnimi za izvajanje njihovih misij
- pomoč pri umiku sil UNPROFOR-ja.

IFOR je imel po omenjenem aneksu tudi mandat za uporabo potrebne sile, če bi prišlo do oviranja izvajanja sporazuma ali izvajanja njegovih funkcij (Vegič v Jelusič 2005, 92).

Po koncu mandata je Nato z Resolucijo 1088 VS OZN dobil mandat za oblikovanje stabilizacijskih sil SFOR (ang. »Stabilization Force«), ki so prevzele podobne naloge v

---

⁶ United Nations Protection Force. Operacija je trajala od februarja 1992 do marca 1995. Prvotno je bil ustanovljen na Hrvaškem za zagotovitev demilitarizacije na določenih območjih. Njegov mandat se je kasneje razširil na BiH za podporo razdeljevanju humanitarne pomoči ter spremljanje območij prepovedi letenja in varovanih območij ter nato še na Makedonijo za preventivno spremljanje obmejnih območij (Garb v Jelusič 2005, 38).

izvajanju vojaških vidikov mirovnega sporazuma kot IFOR. Najpomembnejše aktivnosti, ki jih je SFOR v naslednjih letih izvajal, so obsegale izvajanje patrolj na območju operacije, podporo obrambnim reformam v BiH, nadzor izvajanja razminiranja min, aretacije obtoženih za vojne zločine in pomoč pri vračanju beguncev na domove. Obseg sil se je postopoma zmanjševal, s svojim delovanjem pa so prenehale 2. decembra 2004, ko je vodenje operacije prevzela EU, sile pa so se preimenoval v EUFOR (Vegič v Jelišič 2005, 92).

Širok obseg nalog je vplival tudi na organizacijo mirovne operacije, ki je bila sestavljena iz štirih stebrov (podobno velja tudi za KFOR na Kosovu), v katerem so delovale različne mednarodne organizacije. Tako je OZN pokrival vprašanja zakona in reda, humanitarne pomoči, izvedbe volitev, infrastrukture, gospodarske obnove in beguncev. OVSE je pokrival vprašanja človekovih pravic, vodil del aktivnosti, vezanih na volitve ter demokratizacijo in na usposabljanje lokalne policije. RU je deloval preko pakta za stabilnost JV Evrope, s poudarkom na gospodarski obnovi in izgradnji državnih (zveznih) struktur BiH. Zadnji steber je tvoril Nato oziroma sile SFOR (Grošelj 2007, 133).

4.1.2 Sile KFOR na Kosovu

Zaradi nepripravljenosti oblasti ZRJ na mirno rešitev krize na Kosovu je Nato 24. marca 1999 pričel izvajati letalske napade na ZRJ, ki so trajali do 10. junija 1999, ko je ta država sprejela zahteve za politično rešitev krize.⁷ VS OZN je tega dne sprejel Resolucijo 1244, ki je zagotovila mandat za vzpostavitev mednarodne civilne uprave na Kosovu, istočasno pa mandat za napotitev mednarodnih vojaških sil pod vodstvom Nata z mandatom za uporabo sile na podlagi VII. poglavja UL OZN in z obsežnimi, natančno definiranimi nalogami, ki so temeljile predvsem na silah držav članic Nata. Nato je v skladu s to resolucijo tako ustanovil sile KFOR, ki jih je sestavljalo približno 42.000 pripadnikov iz 30 držav, ki so bili nameščeni na Kosovu, in dodatnih 7.000 pripadnikov zalednih enot, ki so bili nameščeni v Makedoniji.

Temeljne naloge mednarodnih sil na Kosovu so po Resoluciji 1244 VS OZN naslednje: preprečevanje obnove sovražnosti in po potrebi uporaba sile za zagotovitev premirja; zagotavljanje umika in preprečevanje povratka vojaških, policijskih in paravojaških enot ZRJ na Kosovo; demilitarizacija Osvobodilne vojske Kosova in drugih oboroženih skupin

---

⁷ Nato je skozi vse obdobje zračnih napadov na ZRJ vztrajal pri petih zahtevah, ki jih mora izpolniti Milošević: prekinitev vseh bojnih aktivnosti in ubojev; umik srbske vojske, policije in paravojaških sil s Kosova; namestitev mednarodnih vojaških sil; vrnitev vseh beguncev in nemoten dostop do humanitarne pomoči; vzpostavitev politične ureditve Kosova, temelječe na dogovorih iz Rambouilleta (Roberts 1999, 103).

kosovskih Albancev; vzpostavljanje varnega okolja za povratek beguncev; zagotavljanje javne varnosti in reda do prevzema teh nalog s strani mednarodnih civilnih struktur (tu izstopa predvsem UNMIK); podpora in sodelovanje z mednarodnimi civilnimi strukturami; nadzor meja; nadzor in zaščita svobode gibanja (Vegič v Jelušič 2005, 93).

KFOR je v okviru svojega delovanja izvajal zelo proaktivno politiko odnosov z lokalnimi strukturami, s katero je poskušal pojasniti, zakaj je uporaba sile nujna. Na ta način je poskušal doseči nepristranskost z enakovredno obravnavo vseh strani z vidika njihovega spoštovanja določil mandata. Pomembna značilnost delovanja KFOR-ja je tudi aktivno usklajevanje dejavnosti z drugimi akterji na ozemlju mirovne operacije. Za ta namen je oblikoval poseben sistem medsebojnega usklajevanja aktivnosti, kateremu v preteklih mirovnih operacijah nismo bili priča in ki je omogočil boljše obojestransko razumevanje in koordinacijo aktivnosti (Grošelj 2007, 135).

Sile KFOR-ja danes štejejo približno 5.500 pripadnikov iz 30 držav in si še naprej prizadevajo zagotavljati in ohranjati varnost na Kosovu za vse državljane, ne glede na njihovo narodnostno poreklo.

4.1.3 Operacije Nata v Makedoniji

V začetku leta 2001 so se v Makedoniji pričeli zaostrovati odnosi med albansko etnično skupnostjo in državnimi oblastmi zaradi nezadovoljstva albanske skupnosti s svojim statusom. Spomladi tega leta je prišlo do več spopadov med pripadniki Osvobodilne vojske Kosova in makedonskimi varnostnimi silami. Ob prizadevanjih EU in Nata za rešitev nastalega konflikta je bil 13. avgusta 2001 podpisal Ohridski sporazum, ki je vzpostavil pogoje za delovanje multietnične in enovite države Makedonije. 20. junija 2001 je SAS kot odgovor na prošnjo makedonskega predsednika sprejel sklep o izvajanju operacije, ki bi makedonski vladi pomagala pri razoroževanju OVK in skupin albanskih skrajnežev. Podlage te operacije torej ne predstavlja mandat ZN, pač pa odločitev SAS na osnovi prošnje makedonske države.

Operacijo z imenom *Essential Harvest* je Nato pričel izvajati 27. avgusta s približno 3.500 pripadniki in je trajala mesec dni. Na ponovno zahtevo makedonskih oblasti je Nato 26. septembra 2001 odobril nadaljnjo prisotnost svojih sil v Makedoniji. Operacija se je imenovala *Amber Fox*, njena temeljna naloga pa je bila nadzor izvajanja mirovnega načrta. Vanjo je bilo vključenih približno 1.000 pripadnikov. 16. decembra 2002 je Nato svojo

prisotnost v Makedoniji ponovno podaljšal z operacijo *Allied Harmony*. Njen glavni namen je bila podpora mednarodnim opazovalcem in svetovanje makedonski vladi pri varnostnih zadevah. Operacija je bila zaključena 31. marca 2003, ko je izvajanje operacije v Makedoniji formalno prevzela EU (Operacija Concordia) (Vegič v Jelušič 2005, 94).

4.2 Operacije Evropske unije za Zahodnem Balkanu

EU je v svoji varnostni strategiji z naslovom Varna Evropa v boljšem svetu (*A secure Europe in a better world*) iz leta 2003 potrdila, da mora nositi del odgovornosti za globalno varnost in graditev boljšega sveta. V okviru prizadevanj za doseg tega cilja sodijo tudi mirovne operacije oziroma različne operacije s področja evropske varnostne in obrambne politike, bodisi kot operacije vojaškega bodisi civilnega kriznega upravljanja, kar je EU začela izvajati leta 2003 ravno na Zahodnem Balkanu (Garb in Ober v Jelušič 2005, 101).

V EU se za operacije, ki so primerljive z mirovnimi operacijami OZN ter operacijami Nata v podporo miru, uporablja pojem operacije kriznega upravljanja. Tudi Garb in Oder (2005, 488) pravita, da pojem mirovnih operacij v terminologiji EU ni uveljavljen, da pa so aktivnosti, ki se izvajajo v operacijah s področja EVOP, primerljive z operacijami, ki jih izvaja OZN in za katere kljub njihovim različnim mandatom uporabljamo splošni izraz mirovne operacije, v kakšni drugi terminologiji (npr. terminologiji Nata) pa tudi izraz operacije v podporo miru. Operacije kriznega upravljanja EU torej pokrivajo zelo široko področje, od preprostejših humanitarnih nalog pa do kompleksnejših in robustnejših nalog vzpostavljanja miru. Pri uresničevanju opredeljenih nalog torej ne poudarjajo zgolj vojaške razsežnosti, ampak tudi civilno komponento.

4.2.1 Operacije vojaškega kriznega upravljanja

Pod vodstvom EU so na območju Zahodnega Balkana v obdobju do konca leta 2004 potekale 2 operacije vojaškega kriznega upravljanja:

- Operacija Concordia v Republiki Makedoniji
- Operacija Althea v Bosni in Hercegovini

4.2.1.1 Concordia

Makedonija je bila prizorišče etničnih napetosti med makedonsko in albansko etnično skupnostjo že vse od leta 1991 dalje. Te napetosti pa so pozimi leta 2001 privedle do izbruha spopadov med albanskimi uporniki in makedonskimi varnostnimi silami. Po posredovanju EU oziroma njenega posebnega predstavnika in zveze Nato je bil 13. avgusta 2001 sklenjen Ohridski sporazum, ki je predvideval vzpostavitev večnacionalne družbe v Makedoniji, ki ne bo ogrožala suverenosti in ozemeljske celovitosti države (Mace 2004, 478). Z Ohridskim sporazumom je EU prevzela koordinacijo vseh aktivnosti mednarodne skupnosti pri uresničevanju sporazuma, ki je opredeljeval niz civilnih in vojaških nalog. Med civilnimi nalogami, katere je financirala, koordinirala in z drugimi organizacijami (npr. OVSE) izvajala EU, so bile: obnova infrastrukture na območjih, kjer so potekali spopadi, reforme pravosodnega sistema, policije ter zakonodaje na področju decentralizacije in lokalne samouprave. Izvajanje vojaških nalog je sprva prevzel Nato, ki naj bi zagotavljal varno vrnitev beguncev, nadziral razminiranje območij bojov in predvsem zagotovil demobilizacijo ter razorožitev albanskih oboroženih skupin (Mace 2004, 478–479). Ta delitev dela se je ohranila do 31. marca 2003, ko je EU prevzela tudi vojaški del operacije in jo poimenovala Concordia. Pravna podlaga operacije je bilo vabilo makedonskih oblasti in pa sklep Sveta EU 7537/03. To je bila tudi prva operacija EU, v kateri je v skladu z dogovorom Berlin plus imela dostop do nekaterih zmogljivosti zveze Nato. Ključna naloga operacije je bila nadaljnja stabilizacija razmer v Makedoniji, kot predpogoja uresničitve Ohridskega sporazuma iz leta 2001, igradnja zaupanja med prebivalstvom, pomiritev in reintegracija makedonske družbe (Mace 2004, 483).

Naloge Concordie so bile:

- z zagotavljanjem vidne vojaške prisotnosti na območjih nestabilnosti in etničnih napetosti podpirati izgradnjo stabilnosti in zaupanja;
- podpora mednarodnim akterjem in drugim akterjem EU v Makedoniji ter
- vzdrževanje stika z makedonskimi centralnimi in lokalnimi oblastmi, prebivalstvom ter mednarodnimi organizacijami, še posebej pri aktivnostih na območjih potencialne nestabilnosti (Grošelj 2007, 139–140).

V silah EU (EUFOR) v tej operaciji je sodelovalo okrog 400 vojakov iz 26 držav, s svojim delom pa je zaključila 15. decembra 2003, ko je postala mednarodna vojaška prisotnost nepotrebna (Garb in Ober v Jelušič 2005, 102).

4.2.1.2 Althea

Althea predstavlja nadaljevanje operacije SFOR in se je uradno pričela decembra 2004, ko je EU v BiH namestila vojaško silo okrog 7000 mož, z mandatom v skladu s 7. poglavjem UL OZN, ki naj bi zagotavljala uresničitev naslednjih ciljev (EUFOR 2011):

- zagotoviti potrebno raven zastraševanja za nadaljnje spoštovanje določil Aneksa 1A in 2 k Daytonskemu sporazumu,
- prispevati k vzpostavitvi varnega okolja v BiH v skladu z mandatom in zagotoviti ključne cilje programa OHR ter Sporazuma o procesu stabilizacije in pridruževanja. Naloga operacije je torej podpora visokemu predstavniku EU v BiH pri uresničevanju njegovih programov in ciljev ter podpora lokalnim organom, predvsemv boju zoper organizirani kriminal,
- podpirati delovanje Mednarodnega sodišča za vojne zločine na ozemlju bivše Jugoslavije in relevantnih mednarodnih avtoritet, vključno s pridržanjem oseb, obtoženih vojnih zločinov.

Te cilje je z resolucijo št. 1575/2004 avtoriziral tudi VS OZN, ki je države članice OZN pozval, naj v sodelovanju z EU oblikujejo sile, katerih primarna naloga bo uresničevanje določil Aneksa 1A in s k Daytonskemu sporazumu. Tudi Althea je operacija v skladu z dogovornim Berlin plus, kar pomeni da EU uporablja določena sredstva in zmogljivosti zveze Nato (Grošelj 2007, 140).

Poleg tega je bila operacija tudi del celovitega pristopa EU k stabilizaciji celotne regije Zahodnega Balkana v okviru procesa stabilizacije in približevanja EU. Zaradi tega pa ima operacija tudi pomembne politične cilje, med katerimi izstopata (EUFOR 2011):

- zagotavljanje nujno potrebne zavezanosti mednarodne skupnosti k izgradnji varne, samostojne in demokratične države BiH. Gre za politiko EU, v kateri so varnostna vprašanja BiH postavljena v kontekst širše evropske integracije Zahodnega Balkana,

- EUFOR tako sodeluje pri zagotavljanju dolgoročnih političnih ciljev EU, kjer osrednje mesto zaseda stabilna, odgovorna, miroljubna in multietnična BiH, ki miroljubno sodeluje s sosednjimi državami in je na nepovratni poti integracije v EU.

4.2.2 Operacije civilnega kriznega upravljanja

Evropski svet je natančneje definiriral štiri temeljna področja razvoja zmogljivosti civilnega kriznega upravljanja: policijsko dejavnost, vladavino prava, civilno upravo in civilno zaščito.

EU je na področju civilnega kriznega upravljanja organizirala 3 operacije na območju Zahodnega Balkana:

- Policijsko misijo EU v BiH EUPM
- Policijsko misijo EU v Republiki Makedoniji EUPOL Proxima
- Misijo vladavine prava na Kosovu EULEX.

4.2.2.1 Policijska misija EU v BiH (EUPM)

EUPM (ang. »European Union Police Mission«) v BiH je operacija, ki predstavlja nadaljevanje IPTF⁸. Odločite EU leta 2002, da vzpostavi EUPM, dejansko predstavlja tako nadaljevanje IPTF-ja, kakor tudi njegovo nadgradnjo. To je prva tovrstna operacija EU, v širšem okviru SZVP oziroma v skladu s pogodbo iz Nice 2001. Do uradnega prenosa odgovornosti je prišlo 5. marca 2002, ko je VS OZN z resolucijo št. 1396/2002 odobril prenos odgovornosti z OZN na EU. Pri tem se je EU zavezala, da bodo v operaciji sodelovale tudi države, ki niso članice EU. EUPM je t.i. neizvršilna operacija, kar pomeni, da mednarodni policisti delujejo kot svetovalci in nadzorniki delovanja lokalnih policij, medtem ko neposrednega policijskega dela na terenu ne izvajajo (EUPM 2011). Temeljni cilj EUPM je bila celovita uresničitev določil Daytonskega sporazuma, poleg tega pa je poskušala doseči cilje celostne politike EU do Zahodnega Balkana, ki v BiH predvideva vzpostavitev profesionalne in večetnične policije, ki bo delovala v skladu z najvišjimi evropskimi in

---

⁸ IPTF (ang. »International Police Task Force«) OZN. Ta je svoj mandat utemeljil na določenih Aneksa 11 k Daytonskemu sporazumu, ki predvideva ustanovitev mednarodnih policijskih sil pod okriljem OZN za izvajanje različnih nalog (urjenje in svetovanje varnostnim strukturam, spremljanje in nadziranje njihovega delovanja). Cilj IPTF-ja je bil oblikovanje demokratične, profesionalne, večetnične, učinkovite, transparentne, nepristranske, predvidljive in reprezentativne policije ter zagotavljanje pomoči pri repatriaciji razseljenih oseb. Ključni uspehi IPTF-ja je bila vzpostavitev nekaterih zveznih varnostnih struktur, npr.: zvezne mejne policije, državne agencije za informiranje in zaščito ter nacionalnega urada Interpola (Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije - Policija 2011).

mednarodnimi standardi. To naj bi dosegel v okviru naslednjih strateških priorit (EUPM 2011):

- a) podpora lokalni policiji in še posebej varnostnim službam v boju zoper organizirani kriminal, katerega bodo izvajale v okviru enotnega nacionalnega obveščevalno-varnostnega modela boja zoper organizirani kriminal;
- b) krepitev odgovornosti lokalne policije preko njenega nadzora in spremljanje njenih operacij od začetnih faz pa do predaje primera pravosodnim organom;
- c) v koordinaciji z OHR⁹ naj bi strokovno in tehnično podprli preoblikovanje lokalne policije.

4.2.2.2 Proxima EUPOL

Proxima EUPOL (ang. »Proxima European Union Police«) je nadaljevanje Concordie oziroma aktivnosti, ki jih je izvajal SMMS¹⁰. Operacija Proxima EUPOL je bila oblikovana na prošnjo makedonske oblasti, ki je želela mednarodno pomoč in podporo pri konsolidaciji varnostnih sil, predvsem na področju boja zoper organizirani kriminal, celovite reforme notranjega ministrstva, vpostavitve mejne policije, pridobivanja zaupanja lokalnega prebivalstva v policijo in krepitev sodelovanja s sosednimi državami. Proxima EUPOL naj bi s tem na eni strani nadaljevala aktivnosti, zapisane v Ohridskem sporazumu, na drugi strani pa tudi cilje celostne politike EU na Zahodnem Balkanu. Pri slednjem tesno sodeluje z OVSE in drugimi mednarodnimi akterji v regiji. Mandat Proxime je hkrati odraz zavez, ki jih je EU dala makedonski vladi pri njenem približevanju evropskim integracijam, zato bo ta operacija zagotavljala promocijo in uveljavljanje evropskih policijskih standardov (Svet Evropske unije 2011b). Misijo je sestavljalo okrog 200 policistov iz držav članic in nečlanic EU, svoje delovanje pa je zaključila decembra 2005. Na prošnjo nemške in makedonske vlade jo je EU podaljšala do junija 2006 in tako je delo začela misija EUPAT (ang. »EU Police Advisory Team«), v kateri je sodelovalo 30 policijskih svetovalcev. Omogočila pa naj bi uresničenje naslednjih ciljev:

---

⁹ Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti (ang. »Office of High Representative«)

¹⁰ Operacija SMMS (ang. »Spillover Monitor Mission to Skopje«) v Makedoniji je bila oblikovana že daljnega leta 1992, s ciljem preprečiti razširitev konflikta na prostorih bivše SFRJ na Makedonijo. SMMS je izvajal tudi programe usposabljanja in urejanja lokalnih policijskih sil, ki so bile strukturno skladne z deležem manjšin v sestavi prebivalstva. Poleg tega je bil pomemben del aktivnosti vezan na uresničevanje določil Ohridskega sporazuma na področju medetničnih odnosov. Danes je večina aktivnosti na področju policijskih sil vezana na razvoj lokalnih policijskih sil v smeri njihovega zblíževanja in integracije z okoljem, v katerem delujejo (OVSE-Mandate).

- a) dokončanje reforme lokalne policije,
- b) okrepitev sodelovanja med pravosodnimi organi in policijo,
- c) uveljavitev profesionalnih standardov v policiji in sistema notranje kontrole (Svet Evropske unije 2011a).

4.2.2.3 EULEX

S sprejetjem odločitve o ustanovitvi misije EULEX¹¹ je EU pristopila k obnovi Kosova na področjih sodstva, carine in policije. Misija je bila ustanovljena na podlagi desetega odstavka Resolucije 1244 VS OZN. Da bi lahko razmestili misijo, je EU potrebovala povabilo Prištine na osnovi namere o razglasitvi neodvisnosti Kosova in odobritev s strani GS OZN. Cilj misije je uveljaviti pravila prava, ki ne bi bila pod pritiski političnih institucij. EU je bila tako vključena v kosovsko vprašanje skozi EULEX s ciljem pomagati kosovskim institucijam, sodnim organom in agencijam za uveljavljanje prava. S svojim delovanjem je zasledovala namen, da vzpostavi vzdržljiv in odgovoren večnacionalni pravni sistem, policijsko in carinsko službo, obenem pa zagotovi, da bodo te institucije neodvisne od političnih vplivov in da se bodo držale mednarodno priznanih standardov. Dodatno so poleg teh generalnih ciljev EU na Kosovu opredelili še nekaj specifičnih ciljev:

- zagotoviti, da bodo vojni zločini, teroristična dejanja in organizirani kriminal, korupcije, medetnični kriminal, ekonomsko-finančni kriminal in druga resna kriminalna dejanja ustrezno preiskana, kazensko preganjana, storilci obsojeni in sodbe izvedene skladno s sprejetim pravom,
- krepiti in pospeševati sodelovanje v sodnih procesih, še posebej na področju organiziranega kriminala in
- sodelovati v boju proti korupciji, prevaram in finančnemu kriminalu (Malešič 2010, 22–24).

Med decembrom 2008 in junijem 2009 je EULEX stopil v t.i. prvo fazo programa, ki je temeljil na šestih načelih misije. Namen programa je bil izoblikovati Kosovo kot državo, ki bi bila bolj zaželena država, kot je bila v tistem trenutku. Proces je bil zamišljen tako, da

---

¹¹ EULEX je bil ustanovljen 4. februarja 2008 na podlagi dokumenta: Council Joint Action 2008/124/CFSP of 4 February 2008 on the European Rule of Law Mission in Kosovo EULEX Kosovo.

EULEX s svojimi lokalnimi partnerji sledi procesu skozi pet faz¹², ki se izvajajo od ideje do realizacije v območju delovanja. V drugi fazi programa¹³ je misija nadaljevala delo po načelih iz prve faze, spremenila je le način nadzora, svetovanja in mentoriranja. Tako so na področju policije v glavnem zabeležili napredek na vseh področjih delovanja. Na področju pravosodja je bilo na vseh področjih ugotovljeno, da počasi napredujejo, razen pri službi za forenzično medicino. Na področju carine pa pravtako počasen napredek na vseh področjih (EULEX 2011).

4.3 Odnosi med EU in zvezo Nato

EU-NATO-deklaracija o EVOP in »Berlin plus« sta osnovna dokumenta, ki urejata EU-NATO-strateško partnerstvo. Ključni premik med obema organizacijama je bil storjen leta 2002, ko je bila sprejeta EU-NATO deklaracija o EVOP, s katero se je uradno vzpostavilo strateško partnerstvo temelječe na nedeljivosti varnosti in odločenosti pri spopadanju z izzivi 21. stoletja. Dogovori med zvezo NATO in EU so prinesli podlago za sodelovanje pri kriznem upravljanju in s tem EU omogočili dostop do Natovih sredstev in zmogljivosti v operacijah pod vodstvom EU, vključno s poveljevanjem in pomočjo v operativnem načrtovanju. Zavezništvo pri tem nudi ustrezno podporo operacijam, ki jih vodi EU in v katerih NATO v celoti ne sodeluje. Z deklaracijo je EU zagotovila, da bo omogočala nečlanicam EU, ki so članice zveze NATO, sodelovanje pri EVOP (Prezelj 2005, 474–475).

Marca 2003 je bil med organizacijama sprejet tudi paket dokumentov oz. mehanizmov za sodelovanje z imenom »Berlin plus«, ki bolj natančno ureja njune odnose. Poimenovanje izhaja iz dejstva dopolnjevanja sklepov Nata iz Berlina v letu 1996, s katerimi je priznal EVOI in možnost pomoči ZEU pri načrtovanju in izvajanju operacij v skladu s petersberškimi nalogami. Berlin plus zagotavlja EU dostop do Natovih načrtovalnih, poveljniških in vojaških operativnih zmogljivosti ob upoštevanju komplementarnosti s tekočo Natovo aktivnostjo na kriznem žarišču, če se EU tako odloči.

Zveza Nato in EU sta sklenili, da bo razvoj vojaških zmogljivosti obeh organizacij potekal usklajeno, kar bi preprečilo nastajanje podvajanj. V tem smislu je bilo treba začeti z usklajevanjem Akcijskega načrta za evropske vojaške zmogljivosti (ECAP) in predvidenih

---

¹² Osnova vseh faz je bilo opazovanje, mentoriranje, svetovanje in izvedba t.i. MMAM-načrta, ki je zajemal v prvi fazi predlog, v drugi specifikacijo, v tretji implementacijo, v četrti poročanje in v peti evalvacijo poročila, ki je bilo vezano na posamezno nalogo pri implementaciji pravil prava.

¹³ Druga faza se je začela junija 2009 in je še v trajanju.

zmogljivosti Nata iz Prage leta 2002 (Prague Capabilities Initiative). Delitev dela v regiji sta si tako razdelili in sicer se Nato osredotoča na delovanje Partnerstva za mir, Akcijskega načrta za članstvo in obrambnih reform, EU pa skozi proces stabilizacije in pridruževanja in SVOP k prispevanju k širšim vidikom varnosti (Prezelj 2005, 476).

Še posebej pomembno pa je, da sta EU in Nato po pozitivnih izkušnjah v operaciji Concordia sprejela skupno strategijo do Zahodnega Balkana. V tem okviru sta organizaciji ugotovili, da delita skupno vizijo prihodnosti te regije in da se le-ta nanaša na stabilnost, ki temelji na gospodarski odprtosti in demokratičnih političnih sistemih, ki vodijo k približevanju EU in Natu. Temeljna področja za skupno prispevanje so tako preprečevanje konfliktov in krizni menedžment, reforma obrambnih in varnostih sektorjev, krepitev vladavine prava, teroristično ogrožanje, varovanje meja in nadzor širjenja orožja ter odstranjevanje lahkega orožja (NATO 2011c).

5 REGIONALNO VARNOSTNO SODELOVANJE NA ZAHODNEM BALKANU

Vojne na Balkanu v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so pomenile razbitje držav in prekinitev sodelovalnih procesov. Kmalu po tem so nastale številne sodelovalne pobude, ki obsegajo zelo različne aktivnosti za zagotavljanje regionalne varnosti.

Najstarejša pobuda je sicer CEI (Central European Initiative), ki je nastala leta 1989 kot forum za politično sodelovanje najprej za države Srednje Evrope, potem pa tudi za države Jugovzhodne in Vzhodne Evrope. Leta 1996, torej po daytonskem sporazumu, so bile ustanovljene še SEECF (South-East Europe Cooperation Process), SECI (South-East European Cooperative Initiative), SEDM (Southeast Europe Defence Ministerial) in RCC (Regional Council for Cooperation). SECI in SEDM sta bili ustanovljeni na pobudo ZDA, vsem pa je skupen regionalni pristop.

5.1 Jugovzhodnoevropski sodelovalni proces (SEECP)

Izjemno pomembna značilnost SEECP-ja je v tem, da je za razliko od številnih drugih regionalnih iniciativ nastal na podlagi iniciative držav iz regije in ne na podlagi iniciative, ki je prišla izven regije. V tem smislu se smatra za edino resnično avtentično oliko regionalnega sodelovanja. Sodelujoče države v procesu so: Albanija, Bolgarija, Grčija, Makedonija, Romunija, Srbija, Črna gora, Turčija, Hrvaška, BiH in Moldavija. Glavni cilj SEECP po njegovi ustanovni listini je v krepitvi dobrih medsosedskih odnosov med vsemi državami v regiji in preoblikovanje regije v področje miru, varnosti, stabilnosti in sodelovanja. Soočanje z novimi izzivi zahteva delovanje na več področjih. Tako se proces nanaša predvsem na politično sodelovanje, ki vključuje vprašanja varnosti in stabilnosti, gospodarsko in ekološko sodelovanje, spodbujanje humanitarnega, socialnega in kulturnega sodelovanja, sodelovanje na področju pravosodja, boja proti organiziranemu kriminalu, terorizmu, trgovanju z drogami, orožjem in ljudmi.

Proces se odvija v obliki letnih sestankov ministrov za zunanje zadeve, letnih sestankov šefov vlad oziroma držav in štirih sestankih na leto političnih direktorjev ministrstev za zunanje zadeve s ciljem pripravljanja sestankov na višjem nivoju in uresničevanja sklepov. Leta 2007 je v času hrvaškega predsedovanja in v luči regionalizacije sodelovanja v JVE prišlo do zelo pomembnih odločitev. Ministri za zunanje zadeve so najprej izpostavili pomen širitve EU v JVE kot ključno motivacijo za stabilnost, varnost, prosperiteto in nadaljnje spodbujanje regionalnega sodelovanja in dobrih medsosedskih odnosov. Ministri so tudi podprli krepitev vodilne vloge SEECP pri prihodnjem regionalnem sodelovanju v JVE. Podprli so tudi ustanovitev Regionalnega sodelovalnega centra – RCC, ki naj bi predstavljal priznanje za uspešno delo Pakta stabilnosti in pomagal SEECP pri uresničevanju političnih smernic v zvezi z prihodnjimi sodelovalnimi aktivnostmi (Prezelj 2010).

5.2 Pobuda Jugovzhodne Evrope za sodelovanje (SECI)

SECI je nastala po sklenitvi Daytonskega sporazuma leta 1996. Pobudo za oblikovanje so dale ZDA na sestanku visokih predstavnikov OVSE v Pragi marca 1996. SECI je definirana kot forum za diskusijo o skupnih regionalnih ekonomskih problemih.

V Izjavi o ciljih SECI je zapisano, da bo pobuda delovala usklajeno z že obstoječimi regionalnimi pobudami ter da bo razvijala in izvajala projekte na več področjih, ki jih pokrivajo projektne skupine:

- olajševanje prehajanja meja,
- razvoj prometne infrastrukture ob glavnih mednarodnih poteh,
- mreža za prikaz energetske učinkovitosti con,
- povezava omrežij zemeljskega plina, širitev dobave plina ter izboljšanje varnosti dobave,
- razvoj povezave sistemov električne energije v državah SECI za boljše vključevanje v evropski sistem,
- program očiščevanja rek, jezer in bližnjih morij,
- finančne politike za podpiranje majhnih in srednje velikih podjetij s sistemi mikrokreditov in garancij za kredite,
- pospeševanje naložb in sodelovanje trgov vrednostnih papirjev v regiji.

Tem projektnim skupinam se je po sprejemu sporazuma o preprečevanju čezmejnega kriminala priključil še Center za boj proti čezmejnemu kriminalu (Center SECI), ki ima sedež v Bukarešti.

Polega držav Zahodnega Balkana (Albanije, BiH, Hrvaške, Makedonije, Srbije in Črne gore) so članice SECI tudi Slovenija, Bolgarija, Grčija, Madžarska, Moldavija, Romunija in Turčija. Na sestankih SECI sodelujejo tudi ZDA, Avstrija, Italija, Rusija in Švica kot t.i. »supporting states« ter EU trojka, Evropska komisija, Svetovna banka, Evropska banka za obnovo in razvoj, Evropska investicijska banka in predstavniki drugih regionalnih pobud. Za razliko od drugih regionalnih pobud, SECI ne sprejema političnih izjav.

SECI je nedvomno uspela izpeljati nekaj pomembnejših projektov v regiji, vendar zaradi premajhnih finančnih sredstev ne more bistveno vplivati na regijo. Bistveno vlogo lahko vidimo v dopolnjevanju drugih regionalnih pobud (Prezelj 2010).

5.3 Jugovzhodnoevropski obrambni ministerial (SEDM)

SEDM je regionalna iniciativa oziroma pobuda za sodelovanje obrambnih ministrstev držav JVE. Iniciativa je zaživela na sestanku ministrov za obrambo v Tirani leta 1996 na podlagi predloga ZDA.

Splošni cilj iniciative je krepitev miru, varnosti in stabilnosti ter utrjevanje zaupanja med državami v JVE, prioritetni cilji SEDM pa so:

- promocija razumevanja, zaupanja in sodelovanja med državami članicami,
- spodbujanje prispevanja k regionalni in svetovni varnosti ter stabilnosti,
- povečevanje interoperabilnosti in namestljivosti SEEBRIG-a¹⁴,
- pospeševanje sodelovanja SEEBRIG-a v operacijah v podporo miru,
- spodbujanje vključevanja v evroatlantske integracije za države članice,
- implementacija in razvoj projektov SEDM,
- širjenje procesa SEDM na nove članice in
- sodelovanje z mednarodnimi organizacijami.

Iniciativa ima 11 članic in 5 opazovalk. Članice iniciative so: Albanija, Bolgarija, Grčija, Hrvaška, Italija, Makedonija, Romunija, Slovenija, Turčija, Ukrajina in ZDA. Države opazovalke pa so Moldavija, BiH, Črna gora, Gruzija in Srbija.

Za regijo ni zanemarljivo, da so se države članice obvezale, da bodo gradile dobre medsosedske odnose tako na obrambnem kot tudi na varnostnem področju. S tem je mednarodna skupnost dosegla pomemben korak v smeri regionalne stabilnosti.

Mehanizmi sodelovanja v okviru SEDM so naslednji:

- srečanja obrambnih in tudi zunanjih ministrov (enkrat letno),
- srečanja SEDM-CC¹⁵ (Coordination Committee) (dvakrat letno – jeseni in pomladi),
- srečanja PMSC¹⁶ (Political Military Steering Committee) (dvakrat letno – jeseni in pomladi),
- srečanja namestnikov načelnikov GŠ OS držav (enkrat letno),
- konkretne iniciative oziroma projekti.

---

¹⁴ SEDM ima tudi vojaško komponento, ki jo razvija v obliki posebne iniciative. Gre za MPFSEE (Multinational Peace Force South-Eastern Europe) oziroma multinacionalno kopensko brigado SEEBRIG (South-Eastern Europe Brigade). Iniciativa ni usmerjena k izvajanju kakršnih koli vojaških agresij zoper druge države v regiji. Je transparentna in odprta za vse NATO države in države PzM v regiji, ki so pripravljene prispevati k varnosti in sodelovanju. Glavna naloga SEEBRIG je izvajanje operacij v podporo miru pod mandatom OZN, NATO, EU ali OVSE. Svojo operativnost je razglasila oktobra 2004.

¹⁵ SEDM-CC je koordinacijski odbor, katerega naloga je usklajevanje dejavnosti in aktivnosti v okviru SEDM (razen PMSC. Organ pripravlja sestanke odločevalskih teles, zagotavlja političnovojaške nasvete, nadzira delo delovnih skupin ipd.

¹⁶ PMSC je vezan na MPFSEE, saj predstavlja združeno nadzorno in politično usmerjevalno telo za MPFSEE. Gre torej za usmerjevalno in koordinacijsko telo vojaškega dela SEDM. Predsedništvo PMSC rotira na dve leti.

Delovanje znotraj iniciative SEDM se izvaja preko različnih projektov, iniciativ ter delovnih skupin, kot so:

- IMIHO¹⁷ (Interconnection of the Military Hospitals, prej SIMIHO),
- CBSC¹⁸ (Defence/Military Support to WMD Counterproliferation, Border Security, and Counter-Terrorism),
- SEEDIRET¹⁹ (Cooperation on Defence Industries, Research and Technology among SEDM Countries),
- SEESIM²⁰ (South-Eastern Europe Simulation Network),
- SEMEC²¹ (SEE Military Education Cooperaton),
- MCEP²² (Military Civil Emergency Planning).

Po mnenju predstavnikov sekretariata ima prioriteto CBSC, na drugem mestu je SEESIM.

SEDM je postala zelo vidna regionalna iniciativa, vendar jo v prihodnosti čakajo še številni izzivi, kot so denimo dopolnjevanje obstoječih dokumentov, sodelovanje v novih operacijah v podporo miru, širjenje iniciative z novimi člani, izpolnjevanje procesov ipd. Pomembno pa je tudi sodelovanje z drugimi iniciativami in mednarodnimi organizacijami (Prezelj 2010).

5.4 Svet za regionalno sodelovanje (RCC)

Evropska komisija in Pakt stabilnosti, države JVE Evrope in partnerji Pakta stabilnosti so na srečanju Regionalnega omizja 30. maja 2006 v Beogradu sklenili, da se Pakt stabilnosti preoblikuje v Svet za regionalno sodelovanje (»*Regional Co-operation Council*« – RCC), ki začne delovati v februarju 2008. RCC naj bi bil bolj regionalno voden in usmerjen ter učinkovit okvir sodelovanja v regiji. Ključni cilj tega okvirja je biti dejavnik regionalnega sodelovanja in podpornik evro-atlantskih integracij, pri tem pa zagotavljati nadaljnjo sodelovanje donatorjev, se pravi ohraniti tisto, kar je oblikoval Pakt stabilnosti.

---

¹⁷ SIMIHO se nanaša na projekt satelitskega povezovanja vojaških bolnišnic sodelujočih držav pri izvajanju telemedicine in izmenjavi medicinskih podatkov.

¹⁸ CBSC se nanaša na proces za sodelovanje obrambnih ministrstev na področju preprečevanja širjenja orožja za množično uničevanje, varovanja državnih meja in boja proti terorizmu.

¹⁹ SEEDIRET je projekt sodelovanja na področju oborožitve, obrambnih industrij, raziskav in industrije.

²⁰ Iniciativa SEESIM predstavlja stimulacijsko mrežo za JVE. Gre za mehanizem za izvajanje stimulacijskih vaj s ciljem vzpodbujati sodelovanje in integracijo med različnimi iniciativami SEDM.

²¹ SEMEC predstavlja posebno iniciativo za sodelovanje na področju vojaškega izobraževanja.

²² MCEP je projekt civilnega in vojaškega kriznega načrtovanja.

Naloge RCC, ki so opredeljene v Statutu Sveta za regionalno varnost, so naslednje:

- ohranjanje regionalnega sodelovanja v JVE preko regionalnega lastništva,
- zagotavljanje političnih smernic in sprejemanje pomembnih inputov za delovne skupine in pobude na področjih regionalnega sodelovanja,
- promoviranje evro-atlantskih povezav in
- zagotavljanje smernic in navodil sekretariatu RCC in generalnemu sekretarju.

Poleg tega RCC zagotavlja SEECP operativne zmogljivosti prek svojega sekretariata in delovnih skupin ter predstavlja forum kontinuirane vključitve mednarodne donatorske skupnosti.

Prioritetna delovna področja RCC so: gospodarski in socialni razvoj, infrastruktura, pravosodje in notranje zadeve, varnostno sodelovanje, izgradnja človeških virov ter parlamentarno sodelovanje, ki predstavlja vez med vsemi ostalimi področji. Pomembna faktorja v okviru teh področij sta socialne kohezija in vključevanje socialnih akterjev.

Članstvo RCC sestavljajo sodelujoče države SEESP, UNMIK, EU, ki jo predstavlja TROJKA (Predsedstvo, Evropska komisija, Sekretariat Sveta), države donatorke, mednarodne organizacije in mednarodne finančne institucije, ki podpirajo regionalno sodelovanje. Letna srečanja se vršijo skupaj z vrhom SEECP (Prezelj 2010).

5.5 Kritično razumevanje regionalnega sodelovanja

Regionalno varnostno sodelovanje pa vendarle ni tako uspešno, kot se rado prikazuje. Obstajajo seveda primeri precej uspešnih pobud, vendar pa številne težave vzbujajo veliko skrb.

Prezelj (2009) težave glede varnostnega sodelovanja na kratko strne v naslednje točke:

- razlika med nominalnim in dejanskim regionalnim sodelovanjem, saj sprejetje nekaterih politično odmevnih sodelovalnih deklaracij ali projektov nujno sploh ne pomeni njihovega uresničevanja;
- težava različnih pričakovanj od sedanjih regionalnih pobud, pri čemer članice EU in zveze Nato pričakujejo predvsem stabilnost, varnost ter preoblikovanje v demokratične, gospodarsko stabilne in pravne države, države iz regije pa pričakujejo predvsem članstvo v evro-atlantskih integracijah;

- težava delne uspešnosti večine pobud, kar se nanaša na precej umetno prikazovanje njihove uspešnosti, dejansko pa niso toliko uspešne in učinkovite, za kar so različni razlogi;
- zgoraj navedene regionalne sodelovalne pobude so bile vse pobude od zunaj, torej jih je predlagala mednarodna skupnost, kar je pozneje ustvarilo nekatere identitetne in motivacijske težave, ki se danes delno uspešno premagujejo z večjim regionalnim lastništvom v teh pobudah;
- težava občasnega tekmovanja med zunanjimi akterji, ki se lahko izraža precej destruktivno, kar je posledica dejstva zaznavanja regije kot nekakšnega poligona za širjenje vpliva velikih in večjih sil;
- težava usklajevanja med regionalnimi varnostnimi pobudami in projekti, ki prihaja do izraza precej prefinjeno;
- omejena stopnja zaupanja med državami v regiji, ki onemogoča učinkovito reševanje drugih težav;
- težava zaradi neobstoja regionalne identitete v regiji, kjer poteka varnostno sodelovanje in kjer naj bi se oblikovala varnostna skupnost;
- težava omejene absorpcijske sposobnosti evro-atlantskih integracij, kar temelji na nekaterih notranjih motivacijskih, političnih in celo gospodarskih kazalnikih ustavljanja njihove širitve.

Leto 2000 je bilo v marsičem prelomnica v regionalnem sodelovanju, saj je v Srbiji in na Hrvaškem prišlo do demokratičnih sprememb, ki so omogočile nastanek novih pobud ali pa so bistveno pripomogle k izboljšanju sodelovanja v obstoječih. To je dokaz, da notranje razmere v državah precej določajo mednarodno sodelovanje. Zelo pomembno za regijo je tudi, da je bila konec leta 2006 podpisana prenovljena CEFTA (Central European Free Trade Agreement), ki naj bi po ratifikaciji vzpostavila območje svobodne trgovine na Zahodnem Balkanu. Tem pobudam lahko dodamo še SEEC, SESAC, RACVIAC, Ameriško-jadransko listino, DPPI SEE, MARRI, Ohridski proces, Proces Brdo, itn. Tako lahko ugotovimo, da je danes v regiji veliko varnostnih regionalnih procesov, kar se izraža predvsem v kompleksni mreži mednarodnih pobud in procesov na področju obrambe, kriznega upravljanja, zaščite in reševanja, pregona organiziranega kriminala, obveščevalnega delovanja, nadzora oboroževanja itn. (Prezelj 2009, 26).

6 EVROATLANSTKE INTEGRACIJE IN ZAHODNI BALKAN

6.1 Širitev zveze Nato na Zahodni Balkan

Kot aktivni udeleženec v konfliktu je zveza Nato soodgovorna za določanje post-konfliktnega okolja, ki se je razvijalo vse odkar so balkanske države vsaka v drugačni meri odšle po poti demokracije. Prva vključitev Nata v to območje sega v čas ministrskega srečanja v Oslu junija 1992, ko je bila vojna v Bosni na začetku. Na tem srečanju so zunanji ministri Nata izrazili svojo pripravljenost podpreti – odvisno od vsakega primera posebej – določene naloge ohranjanja miru v okviru Konference za varnost in sodelovanje v Evropi (predhodnice OVSE) z zagotavljanjem sredstev in znanja. V naslednjih nekaj letih je moralo zavezništvo zaradi razvoja dogodkov na Balkanu razširiti svoje politično in vojaško delovanje. 28. februarja 1994 so zavezniška letala sestrelila štiri bojna letala, ki so kršila prepoved preletov nad Bosno in Hercegovino. To je bilo prvič v zgodovini, da so se sile Nata vključile v bojno delovanje izven svojih meja. Po sklenitvi mirovnega sporazuma za Bosno in Hercegovino jeseni 1995 je resolucija Varnostnega sveta ZN št. 1031 naložila Natu, da na območje te države pošlje Sile za uresničitev (IFOR) z okoli 60.000 pripadniki, in s tem prevzame odgovornost za mir in stabilnost v državi. Ifor je bil prva operacija ohranjanja miru v zgodovini Nata. Nato je ukrepal tudi za uveljavitev miru na Kosovu leta 1999 in potem znova leta 2001 v Makedoniji pri razorožitvi etničnih albanskih skupin in zbiranju njihovega orožja.

Zavezništvo pa tudi danes ostaja navzoče v regiji. Poleg Kforja ima Nato lokalne štabe v Sarajevu, Skopju in od leta 2006 tudi v Beogradu, katerega naloga je omogočiti sodelovanje Srbije z Natom v okviru programa Partnerstva za mir. Ta navzočnost je pozitiven dejavnik, ne samo zato, ker povečuje varnost, ampak tudi zato, ker pomaga pri približevanju regije evroatlantski skupnosti.

V zadnjem desetletju se je odnos Nata do zahodnega Balkana precej spremenil. Danes je popolnoma očitno, da zavezništvo zbližuje posamezne strani, saj si vse članice v regiji bolj ali manj prizadevajo za približevanje evroatlantskemu klubu in za odmik od razburkane preteklosti. Čeprav je fizična navzočnost zavezniških sil v nekaterih delih regije sicer še vedno ključnega pomena, pa se je v zadnjih nekaj letih Nato vse bolj vključil v procese obrambnih reform. Zavezništvo tako razvija novo področje pristojnosti v skladu s svojo novo strateško usmeritvijo (NATO 2011d).

Zveza Nato spodbuja stabiliziranje regije predvsem prek mehanizmov spodbujanja sodelovanja držav iz regije v okviru EAPS, PzM in ANČ, pri čemer je treba poudariti, da so nekatere države nedavno vstopile v PzM. Nato ima v regiji ključno vlogo tudi pri zagotavljanju pomoči pri obrambni reformi in civilnem nadzoru nad oboroženimi silami. Pomembno je poudariti, da je Nato najprej tudi razvil individualen odnos z državami iz regije prek PzM, ki je začel delovati leta 1994. Po vojni na Kosovu pa je dodal še regionalno dimenzijo sodelovanja v obliki SEEI, ki takrat ni vključeval le članov PzM, temveč tudi BiH, Srbijo in Črno goro.

6.1.1 Evroatlantski partnerski svet (EAPC)

Leta 1991 je Nato sprejel dokument (*Alliance's Strategic Concept*), ki je določal njegovo strategijo v spremenjenih razmerah. Koncept se v maločem navezuje na prejšnje koncepte in v nasprotju s konfrontacijo poudarja sodelovanje z nekdanjimi nasprotniki. Varnost zaveznic obravnava kot temeljni cilj, vendar to povezuje s specifičnimi obveznostmi za doseglo povečane in razširjene varnosti za Evropo kot celoto. Opredeljene so bile štiri temeljne naloge, in sicer: varnost, posvetovanje, odvrčanje in obramba ter strateško ravnotežje. Istega leta je bil ustanovljen tudi Severoatlantski svet za sodelovanje (*«North Atlantic Cooperation Council» - NACC*), ki je postal okvir za sodelovanje med Natom in državami iz nekdanjega nasprotnega zavezništva.

Na ministrskem sestanku v Sintri maja 1997 je NACC nasledil nov organ, Evroatlantski partnerski svet (*«Euro-Atlantic Partnership Council» – EAPC*). Na madridskem vrhunskem srečanju julija 1997 je bilo sprejetih več odločitev, pomembnih za vlogo Nata v zagotavljanju evropske varnosti in za odnose z nečlanicami, med njimi tudi to, da bo zavezništvo ostalo odprto za sprejem novih članic. Zaradi spremenjenih razmer in dogodkov, ki so se zvrstili po letu 1991, je zavezništvo leta 1997 sprejelo tudi sklep o dopolnitvah obstoječega strateškega koncepta. Tako je bil na vrhunskem zasedanju v Washingtonu aprila leta 1999 sprejet nov strateški dokument. Ta pomeni nadaljevanje prejšnjega ter dopolnitev temeljnih varnostnih nalog, in sicer prve tri ostajajo iste, četrte naloge t.j. ohranjanja strateškega ravnotežja v Evropi pa ni več, kar je posledica odprave Varšavskega sporazuma in razpada Sovjetske

zveze. Namesto tega koncept navaja dve novi nalogi: krizni menedžment in partnerstvo²³ (Vegič v Bebler 2005, 184–185).

EAPC predstavlja forum za redna posvetovanja in sodelovanje. Sestaja se občasno na ravni veleposlanikov ter zunanjih in obrambnih ministrov. Pomembno vlogo je kot forum odigral tudi v krizi na Kosovu, saj je potekala vrsta izrednih zasedanj, na katerih so partnerice obveščali o Natovem načrtovanju in pripravah za morebitne vojaške akcije na Kosovu ter z njimi izmenjavali stališča o razvoju dogodkov. Dejavnosti EAPC pa dopolnjujejo tudi programe Partnerstva za mir v celi vrsti političnih in varnostnih zadev, vključno z regionalnimi vprašanji, nadzorom oborožitve, mednarodnim terorizmom, mirovnim posredovanjem, obrambno-gospodarskimi vprašanji, s civilnim kriznim načrtovanjem ter z znanstvenim in okoljskimi temami (NATO 2001, 41).

Evroatlantski partnerski svet danes vključuje 29 članic zveze Nato ter 22 partnerskih držav, med njimi tudi BiH, Makedonijo, Črno goro in Srbijo.

6.1.2 Partnerstvo za mir (PfP)

Partnerstvo za mir (*»Partnership for Peace«* - *PfP*) je pomembna pobuda, ki jo je Nato predstavil na vrhunskem zasedanju Severnoatlanstkega sveta januarja 1994 v Bruslju. Namen partnerstva je izboljšati stabilnost in varnost v vsej Evropi. Vabilo za sodelovanje v Partnerstvu za mir je bilo naslovljeno na vse države, ki sodelujejo v Evroatlantskem partnerskem svetu (EAPC), in na druge države, ki sodelujejo pri OVSE (NATO 2001, 67). Program je usmerjen na politično in vojaško sodelovanje z nečlanicami. Čeprav je program namenjen predvsem sodelovanju na vojaškem področju, pa Okvirni dokument PzM (*Partnership for Peace Framework Document*) opredeljuje tudi vrsto vrednot in načel v odnosih med državami, k spoštovanju katerih se podpisnice obvezujejo. S tem pa posega tudi na področje prizadevanj za ohranjanje miroljubnih odnosov med državami (Vegič v Bebler 2005, 185).

Okvirni dokument navaja za vsako sodelujočo državo konkretna področja sodelovanja z Natom pri doseganju ciljev programa kot celote. Ta področja vključujejo:

---

²³ Opredeljeni sta kot pripravljenost s konsenzom in v skladu s 7. čl. Washingtonske pogodbe pripevati k učinkovitemu preprečevanju konfliktov in k aktivnemu angažiranju v kriznem menedžmentu, vključno z operacijami, ki so odgovor na krize (crisis response operations) in kot krepitev obsežnega partnerstva, sodelovanja in dialoga z drugimi državami v evroatlantskem območju s ciljem povečanja transparentnosti, medsebojnega zaupanja in zmožnosti za skupno delovanje z zavezništvom (čl. 10).

- izboljšanje preglednosti v procesu načrtovanja in oblikovanja proračuna za nacionalno obrambo,
- zagotavljanje demokratičnega nadzora nad obrambnimi silami,
- vzdrževanje zmogljivosti in pripravljenosti, ki omogoča sodelovanje v operacijah pod okriljem OZN in operacijah, za katere nosi odgovornost OVSE,
- razvoj vojaškega sodelovanja z Natom zaradi skupnega načrtovanja, usposabljanja in izvajanja vaj, ter zaradi krepitev sposobnosti držav udeleženk PFP, da sodelujejo v nalogah s področja mirovnega poredovanja, iskanja in reševanja, humanitarnih operacij ter v drugih nalogah, o katerih se države med seboj dogovorijo,
- dolgoročen razvoj sil, ki bodo sposobne učinkoviteje delovati skupaj s silami članic Severoatlantskega zavezništva.

Okvirni dokument navaja tudi, da bo sodelovanje v Partnerstvu za mir igralo pomembno vlogo v evolucijskem procesu sprejemanja novih članic v Nato (NATO 2001, 68).

Med trenutnimi članicami PFP, ki še vedno niso članice zavezništva, je že od leta 1995 priključena Makedonija, od leta 2006 pa tudi Srbija, Črna gora in BiH.

6.1.3 Akcijski načrt za članstvo (MAP)

Akcijski načrt za članstvo (*»Membership Action Plan«* – MAP) je bil zasnovan kot pomoč državam, ki se elijo včlaniti v zavezništvo, pri njihovih pripravah na članstvo, zato zagotavlja nasvete, podporo in praktično pomoč glede vseh vidikov članstva v Natu. Še zlasti pa se osredotoča na naslednja področja:

- predložitev individualnih letnih nacionalnih programov kandidatk o pripravah za morebitno bodoče članstvo, ki vključuje politične, gospodarske, obrambne, varnostne in pravne vidike ter vire,
- mehanizem za zagotavljanje konkretnih in neposrednih povratnih informacij glede napredka kandidatk pri izvajanju njihovih programov, ki obsega tako politične kot tehnične nasvete ter letna srečanja za oceno doseženega napredka,
- osrednje mesto, ki zagotavlja podporo pri koordinaciji pomoči Nata in držav članic kandidatkam na obrambno-vojaškem področju,
- pristop kandidatk k obrambnem načrtovanju, ki obsega oblikovanje in oceno dogovorjenih ciljev pri načrtovanju.

Trenutno v akcijskem načrtu za članstvo že od leta 1999 sodeluje Makedonija ter Črna gora, ki je bila povabljena decembra 2009. Aprila 2010 pa je Nato pogojno odobril Akcijski načrt za članstvo tudi za BiH, ki je dosegla precejšen napredek glede reform, a mora med drugim rešiti še vprašanje delitve vojaškega premoženja med obe entiteti - Federacijo BiH-a in Republiko srbsko.

6.1.4 Inicijativa Jugovzhodne Evrope (SEEI)

Zveza NATO je lansirala t.i. JVE iniciativo - SEEI na vrhu v Washingtonu leta 1999. Inicijativa je bila vsebinsko vezana na aktivnosti, ki so potekale v PzM. Dokument, ki opredeljuje ključne aktivnosti te iniciative je dokument Politično-vojaškega usmerjevalnega odbora (PMSC) z naslovom »Activities in Support of the SEE Initiative« (NATO's South East Europe Initiative).

Dokument je gradil na predpostavki, da je regija nestabilna, zato jo je treba z usmerjenimi in celovitimi aktivnostmi stabilizirati. Ključni cilj naj bi bila krepitev regionalne varnosti na podlagi sodelovanja držav iz regije. Pri SEEI gre v osnovi za serijo programov in iniciativ v smeri krepitve regionalnega sodelovanja in dolgoročne stabilnosti v JVE. SEEI tako vključuje praktične kooperativne aktivnosti, seminarje, SEEGROUP ²⁴, SECAP ²⁵ i podobne zadeve (Prezelj 2010).

6.2 Širitev EU na Zahodni Balkan

EU se je želela aktivno vključiti v regijo že po razpadu nekdanje Jugoslavije leta 1990, vendar takrat še ni razvila koherentne in samostojne strategije oziroma politike do držav Zahodnega Balkana. Razloga sta bila dva. V tem času še ni razvila lastnih instrumentov, s katerimi bi zagotavljala uspešno izvajanje celostne politike, saj je situacija v teh državah zahtevala različno strategijo in uporabo različnih instrumentov kot jih je uporabljala za države SVE. Diplomatski odnosi med EU in državami nekdanje SFRJ so bili formalno vzpostavljeni leta 1992 po priznanju novonastalih držav. Če bi po vzpostavitvi diplomatskih odnosov

---

²⁴ Gre za neformalni in fleksibilni mehanizem, ki predstavlja ključni forum SEEI. Njene aktivnosti vodijo države iz regije, zveza NATO pa ji nudi strokovno, organizacijsko in tudi materialno pomoč. Za države in regije predstavlja SEEGROUP pomemben forum interakcije med SEEI državami, ki spodbuja regionalno sodelovanje skozi številne projekte in izmenjavo političnovarnostnih informacij.

²⁵ Predstavniki držav so v evalvaciji ugotovili, da SEECAP predstavlja dobro izhodiščno točko za primerjavo dosežkov v času od nastanka tega dokumenta pa do leta 2007 in za identifikacijo novih izzivov. Države v oceni ugotavljajo, da se vizija miru in varnosti razteza že čez regionalne okvire, kar izpostavlja JVE v bistvu kot proizvajalko varnosti in faktor prispevanja k miru in stabilnosti.

novonastale države uspele izvesti (relativno) mirno tranzicijo, bi jih EU obravnavala na enak način kot ostale države SVE. Zaradi nadaljevanja etničnih in verskih konfliktov pa so bile izključene iz četrtega vala širitve in odnosi med njimi in EU so zastali²⁶.

Po podpisu Daytonskega sporazuma novembra 1995 je EU ponovno pridobila vlogo v regiji. V mirovnem procesu bi se EU lahko dokazala, da ni le ekonomska sila, temveč da igra tudi pomembno zunanjepolitično vlogo. Tokrat je zato imela na temelju Pogodbe o EU na voljo tudi ustrezne instrumente SZVP. Pri tem pa so ji pomagale same države regije, ker so izrazile željo po članstvu. Tako je novo strategijo oblikovala na osnovi predpristopne strategije, ki jo je uporabila v četrti širitvi, s tem, da je načelo pogojevanja sprejela kot instrument stabilizacije v regiji.

Komisija je 14. februarja 1996 na zahtevo Sveta pripravila Poročilo o prihodnosti razvoja sodelovanja med državami nekdanje Jugoslavije v okviru novega pristopa.²⁷ Komisija je za začetek pogajanj postavila naslednje pogoje: sodelovanje z Mednarodnim kazenskim sodiščem za vojne zločine, medsebojno priznavanje držav ter odstranitev vseh ovir za vračanje beguncev in razseljenih oseb in njihovo ponovno vključitev. Cilj vzpostavitve odnosov med EU in državami Zahodnega Balkana je bil na političnem področju vzpostavitev demokratičnih institucij državne uprave in civilne družbe, na ekonomskem področju pa oživiti gospodarske aktivnosti preko vzpostavitve tržne ekonomije in obnove infrastrukture. Komisija je v poročilu ugotovila, da cilja ne bosta mogla biti dosežena brez vzpostavitve regionalnega sodelovanja in je zato predlagala, da to postane temeljno načelo odnosa med EU in državami iz te regije.

Balkanske države med seboj v preteklosti nikoli niso uspele vzpostaviti enotne organizacije, iniciative za njihovo sodelovanje so prihajale od zunaj. Sedaj je EU pogoj regionalnega sodelovanja vključila v pogojevanje članstva v EU. Svet je državam nekdanje SFRJ zagotovil, da ne gre za poskus ponovne združitve v okviru enotne države, temveč bo njihovo sodelovanje predstavljalo okvir za stabilizacijo regije in dobrih sosedskih odnosov, skladno s prakso držav članic. Regionalno sodelovanje med sodelujočimi državami bi vključevalo

---

²⁶ Do leta 1995 je EU nudila zgolj humanitarno pomoč in pomoč za demokratizacijo, potem pa se je odločila razširiti program PHARE, namenjen državam SVE, tudi na Hrvaško, BiH in Makedonijo. Albanija in Slovenija sta postali upravičeni do programa PHARE že leta 1992, Hrvaška za kratek čas leta 1995, BiH in Makedonija pa leta 1996. Srbija in Črna gora sta prejemale sredstva z programa OBNOVA, ki pa ni bil predpristopna pomoč. Ko je Hrvaška 7. avgusta 1995 izvedla operacijo Nevihta, ji je EU suspendirala sredstva iz programa PHARE, in jo uvrstila v skupino ostalih držav v regiji ter jo na ta način izključila iz četrte širitve.

²⁷ Prospects for the Development of Regional Cooperation for the Countries of the Former Yugoslavia and What the Community Could Do to Foster Such Cooperation. Report from the Commission to the Council. SEC (96) 252 final, 14. 2. 1996.

ponovno vzpostavitev prostega pretoka ljudi, idej in informacij, organiziranje regionalnih srečanj za obnovo dialoga med različnimi družebnimi skupinami, identifikacijo skupnih čezmejnih projektov.

Svet je 29. aprila 1997 v Luksemburgu oblikoval jasne pogoje za države Zahodnega Balkana, in sicer je vključevalo splošne pogoje (ki jih morajo izpolniti vse države) in specifične pogoje za države, ki so imele obveznosti iz mirovnih sporazumov.²⁸ Spoštovanje specifičnih pogojev je bilo potrebno za pridobitev sredstev iz finančnih programov EU ali za začetek pogajanja za sklenitev pogodbenega odnosa z EU. Svet je hkrati z oblikovanjem pogojev določil tudi merila za ocenjevanje njihovega izpolnjevanja.²⁹ Luksemburške pogoje je Komisija razumela

---

²⁸ *Splošni SPP pogoji*: (1) vrnitev beguncev in razseljenih oseb na njihove domove; (2) vračanje nelegalno priseljenih oseb na ozelje držav članic EU; (3) sodelovanje z Mednarodnim sodiščem pri izročanju vojnih zločincev ter spoštovanjemirovnih sporazumov; (4) svobodne in poštene volitve ter spoštovanje njihovih izidov; (5) zaveza k demokratičnim reformam ter spoštovanje splošno priznanih standardov spoštovanja človekovih in manjšinskih pravic; (6) odsotnost diskriminacije nacionalnih manjšin; (7) odsotnost diskriminacije ter preganjanja neodvisnih medijev; (8) izvajanje prvih korakov gospodarske reforme (liberalizacija, privatizacija); (9) dobri sosedski in kooperativni odnosi s sosedi ter (10) skladnost sporazumov med Republiko Srbsko ter Federalno republiko Jugoslavijo in med Federacijo in Hrvaško z Daytonskim sporazumom.

Poleg splošnih pogojev je Svet oblikoval tudi specifične pogoje za BiH, Hrvaško in ZRJ – države podpisnice mirovnih sporazumov. *Specifični pogoji za Hrvaško so bili*: (1) izpolnjevanje obveznosti iz Osnovnega sporazuma o vzhodni Slavoniji ter sodelovanje z UNTAES in OVSE; (2) odprtje carinske meje med Hrvaško in Republiko Srbsko; (3) dokazilo o kredibilnem pritisku na bosanske Hrvate, da razpustijo strukture v Hercegovini in sodelujejo pri oblikovanju delujoče Federacije ter dokazilo o resničnem delovanju združenega mestnega sveta v Mostarju ter učinkovitem delovanju UPFM (United Police Force of Mostar); Dokazilo, da hrvaška vlada uporablja svoj vpliv pri naporih, da se vojni zločinci izročijo Mednarodnemu sodišču. *Pogoji za BiH*: (1) vzpostavitev delujočih institucij, ki jih predvideva Ustava ter oblikovanje zunanjetrgovinske in carinske politika BiH; (2) začetek kredibilnega procesa, ki bo omogočil prost pretok oseb, dobrin in kapitala znotraj BiH; (3) sodelovanje z visokim predstavnikom za zunanjo in varnostno politiko predvsem glede statusa Brčkega; (4) dokazilo o resničnem delovanju združenega mestnega sveta v Mostarju ter učinkovitem delovanju UPFM ter sodelovanje pri ustanavljanju in delovanju federacije. Ukinjanje struktur, ki so v nasprotju z duhom Daytonskega sporazuma. Dokazilo o sodelovanju z Mednarodnim sodiščem predvsem pri izročanju bosanskih vojnih zločincev. *Pogoji za ZRJ*: (1) kredibilen pritisk na bosanske Srbe, da sodelujejo pri vzpostavljanju institucij in izvševanju določil ustave. Dokazilo, da njena vlada izvaja pritisk na bosanske Srbe, da Mednarodnemu sodišču izročijo vojne zločince in (») vzpostavitev in obstoj resničnega dialoga s kosovskimi Albanci glede statusa Kosova v okviru mej Nekdanje jugoslovanske republike, z namenom zagotoviti učinkovito stopnjo avtonomnosti.

²⁹ Sklepi sveta vsebujejo aneks – Elementi za presojo skladnosti. Ti so na področju demokratičnih načel: (1) predsedniška veja oblasti in zanesljiva izvršilna veja oblasti, (2) vlada in javna uprava, ki deluje v skladu z ustavo in zakonodajnimi predpisi, (3) delitev oblasti in (4) svobodne in poštene ter tajne volitve in redne volitve. Na področju varovanja človekovih pravic in vladavine prava: (1) svoboda izražanja in neodvisnost medijev, (2) pravica združevanja in zborovanja, (3) pravica do zasebnosti, družine, doma in korespodence, (4) pravica do lastnine, (5) pravica do pritožbe zoper administrativne odločitve, (6) dostp do sodišč in pravica do poštenega sojenja, (7) enakost pred sodišči in enakopravna zakonska zaščita ter (8) pravica do neizpostavljanja mučenju, nehumanemu ali ponižujočemu ravnanju, svoboda pred samovoljnim odvzemom prostosti. Na področju spoštovanja in zaščite manjšin: (1) pravica do ustanavljanja in ohranitve lastnih izobraževalni, kulturnih in verskih institucij, organizacij ali združenj, (2) pravica do uporabe lastnega jezika manjšin pred sodiščem in v postopkih v okviru javne uprave in (3) primerna zaščita beguncev in razseljenih oseb, ki se vračajo na ozemlja, kjer predstavljajo etnično manjšino. Na področju gospodarskih reform: (1) vzpostavitev makroekonomskih institucij in politik, ki so potrebne za zagotovitev stabilnega gospodarskega okolja, (2) liberalizacija cen, trgovine in tekočih plačil, (3) vzpostavitev transparentnega in stabilnega pravnega in regulatornega okvira ter (4) demonopolizacija in privatizacije podjetij v državni in družbeni lasti, ustanovitev konkurenčnega in preudarno vodenege bančnega sektorja.

predvsem kot bistven predpogoj za vzpostavitev pogodbenih odnosov držav Zahodnega Balkana z EU. Svet je odločil, da bo izpolnjevanje teh pogojev ocenjevala Komisija in o ugotovitvah letno poročala v t.i. Poročilih o izpolnjevanju pogojevanja (*Conditionality Reports*) (Mehikić in Šabič 2008, 245–249).

Strategija EU do Zahodnega Balkana je nastajala postopoma. EU je bila soočena z novim izzvom, za katerega po koncu hladne vojne ni imela pravnih in političnih instrumentov. Razvoj politike je potekal v posameznih fazah. V prvi fazi se je EU vključila v dogodke kot posrednica v mirovnih pogajanjih, po podpisu mirovnih sporazumov pa je želela izvajati naloge za ohranjanje miru, politične, gospodarske in družbene obnove, predvsem na Kosovu in v BiH. Njen dolgoročni cilj je bil predvsem okrepiti države z demokratičnimi institucijami, ki bi jih lahko vključila v nek okvir sodelovanja. Sodelovala je z drugimi mednarodnimi akterji, predvsem z OVSE, Zvezo Nato, OZN in ZDA. Ko so se novonastale države utrdile, je poskušala z oblikovanjem lastne politike in brez pomoči drugih mednarodnih akterjev stabilizirati države, ki so se znašle v njeni soseski, zato je oblikovala regionalni pristop, ki se je kasneje nadgradil v SAP (Mehikić in Šabič 2008, 262).

6.2.1 Stabilizacijski in pridružitveni proces (SAP)

Proces stabilizacije in asociacije je nastal leta 1999 na predlog Evropske komisije kot višja faza v razvoju odnosov EU z državami JVE. Ideja procesa se je pojavila ob kosovski krizi, ki je nakazala, da je potrebno (relativno neuspešen) regionalni pristop EU nadgraditi oziroma redefinirati. Proces stabilizacije in asociacije temelji na dejstvu, da so države JVE potencialne kandidatke za članstvo v EU pod pogojem, da izpolnijo splošne kriterije (politično pogojevanje za države JVE). Proces predvideva okvir za razvoj odnosov med državami JVE in EU.

SAP je progresivno partnerstvo, v katerem EU ponuja mešanico trgovinskih koncesij (Avtonomski trgovinski ukrep), ekonomske in finančne moči (program CARDS) in pogodbenih odnosov (stabilizacijsko-pridružitveni sporazumi). Vsaka država napreduje na osnovi izpolnjevanj svojih obveznosti v okviru SAP-a. Po regionalnem pristopu EU za države Zahodnega Balkana iz leta 1997 je leta 1999 Evropska komisija oblikovala utemeljitev za bolj ambiciozno vizijo regionalnega razvoja – stabilizacijsko-pridružitveni proces. Njegovi instrumenti so bili zasnovani na vrhu v Zagrebu novembra 2000. Na vrhu v Solunu junija 2003 so SAP-u, da bi se bolje spoprijeli z novimi izzivi, dodali še elemente, ki so jih vključili

zaradi procesa širitve. Agenda iz Soluna je vpeljala spekter novih instrumentov za podporo reformnega procesa v državah Zahodnega Balkana in približevanju Evropski uniji. Najbolj vplivna od teh novih instrumentov so evropska partnerstva, ki temeljijo na partnerstvu za pristop za države kandidatke. Prvi sklop evropskih partnerstev je bil odobren leta 2004: z določitvijo kratkoročnih in srednjeročnih prednostnih nalog, ki jih morajo države izpolniti, bodo evropska partnerstva pomagala državam Zahodnega Balkana pri njihovih reformah in pripravah za bodoče članstvo. Proces SAP želi doseči predvsem tri cilje: stabilizacijo in hiter prehod na tržno gospodarstvo, spodbujanje regionalnega sodelovanja in možnost pristopa k EU. Hrvaška, Črna Gora in Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, ki jim je bil dodeljen status države kandidatke, še vedno ostajajo del SAP-a. Ostale države Zahodnega Balkana so potencialne države kandidatke: Albanija, Bosna in Hercegovina, Srbija ter Kosovo, pod zaščito resolucije št. 1244/99 Varnostnega sveta ZN (Evropska komisija 2011c).

Julija 2003 sta zveza Nato in EU objavili okvirni Usklajeni pristop EU in Nata za Zahodni Balkan, s čimer sta potrdili skupno vizijo za Balkan, za katero je značilna samostojno zagotovljena stabilnost na podlagi demokratičnih in učinkovitih državnih struktur ter delujočega svobodnega tržnega gospodarstva, kar naj bi nazadnje vodilo do članstva v obeh organizacijah. Nato, najmočnejše in najbolj trdno politično in vojaško zavezništvo v zgodovini, in Evropska unija, edina institucija, sposobna prinesiti politični in gospodarski red in blaginjo v regijo, morata v tem zgodovinskem podvigu odigrati neločljivi vlogi.

6.3 Hrvaška

Prvi preobrat v odnosih med Hrvaško in evroatlantskimi organizacijami so predstavljale parlamentarne volitve, ki jih je Hrvaška izvedla 3. januarja 2000, ker so pomenile konec desetletne vladavine HDZ³⁰. Na teh volitvah je zmagala koalicija SDP in HSLS. Nova vlada in predsednik Stjepan Mesić sta se zavezala, da bo Hrvaška izvedla demokratične reforme, ki so bile pogoj za okrepitev odnosov z EU in Natom.

Začetek odnosov med Hrvaško in zvezo Nato sega v leto 2000, ko je Hrvaška postala članica Partnerstva za mir. Uradno povabilo v zavezništvo so pričakovali na vrhovnem srečanju predstavnikov držav članic Nata že v Istanbulu leta 2004. Dobila pa je zagotovilo, da vrata

---

³⁰ Vodja stranke in predsednik države Franjo Tuđman je umrl 10. Decembra 1999, kar je pripomoglo k volilnim rezultatom leta 2000. Hrvaška se pod vodstvom HDZ ni mogla pridružiti Partnerstvu za mir (Nato), z EU ni mogla podpisati nobenega sporazuma in ni bila upravičena do finančne pomoči EU. Pravtako ni mogla postati niti članica Svetovne trgovinske organizacije (STO) in CEFTA.

zavezništva ostajajo odprta zanjo kot tudi za ostale kandidatke. Republika Hrvaška je naredila velik napredek pri izvajanju reform tako na notranjepolitičnem področju kot zunanjepolitičnem oz. varnostno-obrambnem. Že takrat je Hrvaška delovala kot zaveznica v organizaciji, saj je skozi program Akcijski načrt za članstvo izpolnila kar nekaj kriterijev in se začela aktivno udeleževati pri Natovih misijah. Na vrhu v Rigi leta 2006 je Nato znova poudaril pomembnost regije in sprejel niz pomembnih odločitev na področju izvajanja operacij, partnerskih programov in povečanja sodelovanja z državami kandidatkami. Za Hrvaško je bilo najpomembnejše to, da je prvič dobila jasen terminski okvir za pristop k zavezništvu. Vzpodbudne besede za državo s tega vrha so se nanašale tudi na opazen napredek pri izvajanju reform tako na političnem kot gospodarskem področju in obenem tudi na končno priznano polno sodelovanje z MKSNJ. Kritiko pa je izreklo zaradi usihanja podpore javnosti, kar je eden izmed pomembnih elementov pri vključevanju. Na naslednjem vrhu Nata v Bukarešti leta 2008 je bila tako sprejeta odločitev o povabilu Hrvaške za začetek pristopnih pogovorov in že na naslednjem vrhu v Strasbourg/Kehlu, aprila 2009, se je kot nova članica Zavezništvu pridružila tudi Hrvaška.

Skupna posvetovalna delovna skupina EU – Hrvaška je bila ustanovljena 15. februarja 2000 in s tem se je začel proces približevanja Hrvaške EU. Pogajanja za sklenitev SPS so se končala s parafiranjem 14. maja 2001, 21. februarja 2003 pa je Hrvaška oddala prošnjo za članstvo v EU. Svet je prošnjo sprejel in pozval Komisijo, da pripravi mnenje, skladno s 49. členom Pogodbe o EU. V tem mnenju je komisija 20. aprila 2004 Svetu predlagala, da s Hrvaško začne pristopna pogajanja³¹ in tako potrdila da Hrvaška izpolnjuje politične kopenhagenske in luksemburške pogoje. S tem je junija 2004 postala prva država kandidatka v skupini držav SAP³² (Mehikić in Šabić 2008, 263–268).

Hrvaška še danes izpolnjuje politična merila. Prizadevati si mora za nadaljno krepitev zlasti na področju pravosodne in upravne reforme, boja proti korupciji in organiziranemu kriminalu, spoštovanju in varstvu manjšin ter vračanju beguncev. Bistveni izzivi pravosodne reforme še ostajajo, zlasti na področju učinkovitosti, neodvisnosti in odgovornosti pravosodja. Naredek je opazen na področju obravnave vojnih zločinov, ostaja pa problem nekaznovanosti, zlasti za zločine, storjene proti osebam srbske narodnosti. Na področju boja proti korupciji je bil dosežen dober napredek. Urad za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu, je še naprej

---

³¹ Communication from the Commission – Opinion on Croatia's Application for Membership of the European Union. COM/2004/0257 final.

³² Sklepi srečanja Evropskega sveta, Bruselj, 17. do 18. junij 2004, točka 33.

dejaven in v nekaterih pomembnih zadevah je vložil obtočnice, vendar ta še vedno prevladuje na mnogih področjih. V okviru boljših odnosov v regiji, zlasti med Hrvaško in Srbijo, je mogoče poročati o večji osredotočenosti na manjšinska vprašanja, strpnost do srbske manjšine pa se mora spodbujati tudi v prihodnje. Ravnotako za vzpostavitev potrebnih pogojev za stalno vrnitev beguncev. V zvezi z regionalnimi vprašanji in mednarodnimi obveznostmi Hrvaška še naprej sodeluje z Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo.³³ Hrvaška je še naprej dejavno udeležena v regionalnih pobudah, tudi v Procesu sodelovanja v jugovzhodni Evropi, Svetu za regionalno sodelovanje in Srednjevropskem sporazumu o prosti trgovini. Hrvaški predsednik je prevzel proaktivni pristop glede regionalnega sodelovanja. S podpisom mednarodnega arbitražnega sporazuma glede meje so se izboljšali odnosi tudi s Slovenijo. Svetovna gospodarska in finančna kriza je hudo prizadela tudi hrvaško gospodarstvo. Zunanja zadolženost se je tako nadalje povečala in je ključna šibka točka gospodarstva (Evropska komisija 2010, 28–33).

Hrvaška je dosegla visoko stopnjo pripravljenosti na članstvo. Komisija v zadnjem mnenju o prošnji Republike Hrvaške za pristop k EU z dne 12.10.2011 poziva Hrvaško, naj si še naprej prizadeva za uskladitev s pravnim redom Evropske unije ter nadalje krepi svojo upravno zmogljivost, tudi s trajnostnim napredkom pri izvajanju reforme svoje javne uprave. Komisija bo še naprej pozorno spremljala izpolnjevanje zavez, ki jih je Hrvaška sprejela med pristopnimi pogajanj, vključno s tistimi, ki jih je treba izpolniti pred datumom pristopa, in njene stalne priprave za prevzem odgovornosti članstva ob pristopu. Spremljanje bo osredotočeno zlasti na zaveze, ki jih je Hrvaška sprejela na področju sodstva, boja proti korupciji in temeljnih pravic, na področju pravice, svobode in varnosti, vključno z upravljanjem meja, ter področju politike konkurence.

Države članice EU so potrdile zaključek pristopnih pogajanj s Hrvaško in v zadnjem mnenju Komisije dale pozitivno mnenje. Po ratifikaciji v vseh državah članicah in na Hrvaškem naj bi k EU pristopila 1. julija 2013.

---

³³ Eden glavnih hrvaških vojnih zločincev, ki je svoji državi oviral pot v EU, (zaradi primera so bila leta 2005 pogajanja za pol leta zamrznjena) je bil nekdanji general hrvaške vojske Ante Gotovina. Od leta 2001 se je zaradi obtožb o vojnih zločinih in zločinih proti človečnosti skrival, aretirali pa so ga decembra 2005 na Kanarskih otokih in tako je bil izročen Haagu.

6.4 Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

Makedonija je država, ki se tako ali drugače spopada s kulturno-političnimi problemi, ki jih deli s svojimi sosedomi. Grčija je prizna njegega imena, Srbija ne prizna avtonomije njene pravoslavne cerkve, Bolgarija ne prizna makedonskega jezika in naroda, Kosovo pa ne prizna meje med Makedonijo in Srbijo. Vzporedno s prizadevanji za svoje mednarodno priznanje države in reševanjem težav zaradi položaja albanske manjšine je za svoj cilj postavila članstvo v zvezo Nato in EU.

Makedoniji se je uspelo razdružiti z Jugoslavijo na miren način. Med konflikti na Kosovu je sprejela veliko beguncev in podprla Nato pri posredovanju. V letu 2001 je prišlo do medetničnega konflikta, ki je terjal več sto žrtev. Konflikt se je končal s sporazumom, za katerega jamči tudi Nato. Na vrhu Nata v Bukarešti leta 2008 je bilo sklenjeno, da se Republika Makedonijo povabi v zavezništvo takoj, ko bo ta razrešila spor glede imena z Grčijo, saj je najpomembnejši strateški cilj Makedonije prav vstop v Nato (ta cilj podpira več kot 85 odstotkov prebivalcev). Kljub izzivom na področju medetničnih odnosov, nezaposlenosti in razvoja gospodarstva je Makedonija resen Natov partner, ki nudi izjemno podporo operacijama KFOR in ISAF. Kljub omenjenemu stanju v državi in zmanjševanju obrambnega proračuna se makedonska vojska uspešno razvija.

V letu 2002 se je formiralo Natovo poveljstvo v Skopju (NATO HQSk), ki je v največjem obsegu štelo več kot 300 zaposlenih. Območje odgovornosti delovanja NHQSk je nacionalno ozemlje Republike Makedonije, v okviru danih suverenosti in sklenjenih sporazumov med Natom in državo gostiteljico. Poveljnik Natovega poveljstva v Skopju je hkrati visoki vojaški predstavnik (SMR) Nata v Republiki Makedoniji.

Najpomembnejši nalogi NATO HQSk sta podpora Makedoniji pri preoblikovanju obrambno-varnostnega sektorja in pomoč državi na njeni poti približevanja zavezništvu. V zvezi s tem poveljstvo intenzivno sodeluje z makedonskimi ministrstvi za obrambo ter notranje in zunanje zadeve, z makedonskim ministrstvom za transport in komunikacije pa usklajuje Natovo izvajanje programa obnove cestne infrastrukture v Makedoniji (sofinanciranje izgradnje cest in mostov). Naloga poveljstva je tudi podpora Natovim operacijam in misijam na območju Zahodnega Balkana (predvsem KFOR) ter spremljanje uresničitve Ohridskega okvirnega sporazuma, ki je bil podpisan po medetničnem konfliktu leta 2001 med predstavniki albanske skupnosti in predstavniki Makedonije.

Zaradi napredka na področju obrambnih reform v Makedoniji (na vrhu Nata v Bukarešti leta 2008 je bilo namreč sklenjeno, da se Makedonijo povabi v Nato takoj, ko bo ta razrešila spor glede imena z Grčijo) in zmanjševanja potreb po zaledni podpori sil na Kosovu se prisotnost Nata tudi v Makedoniji zmanjšuje (Slovenska vojska 2010).

Na drugi strani pa so se odnosi med Makedonijo in EU začeli s pogajanjem za sklenitev Sporazuma o sodelovanju na področju trgovine in prometa, decembra 1995,³⁴ ki je stopil v veljavo 1. januarja 1998. Cilji sporazuma so definirani v 1. členu, ki vključuje tudi pogoj regionalnega sodelovanja, kot ga je kasneje razvila EU za vse države Zahodnega Balkana v okviru SAP. Sestavne elemente sporazuma so predstavljali »spoštovanje demokratičnih načel in človekovih pravic...«, »načela tržnega gospodarstva...« in »spoštovanje osnovnih socialnih pravic«. Makedonija je od 11. marca 1996 postala upravičena tudi do sredstev programa PHARE. Pogajanja za sklenitev SPS so se formalno začela 5. aprila 2000 in so bila izjemno kratka. Sporazum je bil podpisan 9. aprila 2001, istega dne pa tudi začasni sporazum o trgovini in trgovinskih zadevah med Makedonijo in EU, ki je stopil v veljavo 1. junija 2001. Prošnjo za članstvo so oddali šele marca 2004 in le nekaj dni kasneje je SPS stopil v veljavo. Evropski svet je nato 17. decembra 2005 Makedoniji podelil status države kandidatke. Za začetek pristopnih pogajanj je določil naslednje pogoje: dokončanje zakonodajnega okvira, ki se nanaša na izvajanje Ohridskega sporazuma,³⁵ napredek pri izvajanju določil SPS, razvoj širitvene strategije EU za države SAP, izpolnjevanje političnih kopenhagenskih pogojev in ustrezno reagiranje na priporočila Komisije, ki jih bo pripravila v okviru rednih poročil ter izvajanje proritet iz Evropskega partnerstva.

Po obsežnih reformah 2009 je država nadalje napredovala, čeprav neenakomerno. Nekoliko napredka je bilo doseženega na področjih reforme parlamenta, policije, sodstva, javne uprave ter spoštovanja in varstva manjšin. Ohridski mirovni sporazum ostaja bistveni element demokracije in pravne države. Na področju politike za preprečevanje korupcije je bil ravno tako dosežen delen napredek. Izvedene so bile obsežne policijske operacije, v okviru katerih so bili uporabljani posebni preiskovalni ukrepi, kjub temu pa ostaja precej razširjena na več področjih in pomeni resen problem. Vzpostavljena sta tudi pravni in institucionalni okvir na področju človekovih pravic in varstva manjšin. V zvezi z regionalnimi vprašanji in

---

³⁴ Cooperation Agreement between the European Community and the former Yugoslav Republic of Macedonia. OJ L 348, 18/12/1997 P.0002-016.

³⁵ Makedonska vlada se je z Ohridskim mirovnim sporazumom, ki ga je na pobudo EU in ZDA podpisala 13. avgusta 2001, zavezala, da bo zagotovila albanski manjšini večjo politično participacijo in priznala njen obstoj. Albanska stran pa se je zavezala, da se bo odrekla separatistični zahtevam in v celoti priznala suverenost makedonske oblasti.

mednarodnimi obveznostmi je Makedonija v celoti sodelovala z Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo. Država je bila dejavno udeležena tudi v pobudah za regionalno sodelovanje, tako v procesu sodelovanja v jugovzhodni Evropi, Svetu za regionalno sodelovanje kot tudi pri Srednjevropskem sporazumu o prosti trgovini. Z zaključitvijo razmejitvene meje s Kosovom Makedonija nima nerešenih sporov glede meja. Toda na odnose s Grčijo še naprej negativno vpliva nerešeno vprašanje glede imena. Država sodeluje v pogovorih za njegovo rešitev pod okriljem OZN. O dobrem napredku je mogoče govoriti tudi v zvezi z azilom, vizumsko politiko, zunanjimi mejami in schengenskim pravnim redom.

Zaradi izpolnjevanja obveznosti iz stabilizacijsko-pridružitvenega sporazuma je Komisija predlagala prehod v fazo pridružitve, vendar Svet, od oktobra 2009, še ni sprejel stališča o njenem priporočilu za začetek pristopnih pogajanj.

6.5 Albanija

Kljub politični nestabilnosti, ki je bila posledica številnih menjav vlad po letu 1997, je bil cilj vseh postkomunističnih vlad integracija v zvezo Nato in EU. Vse so se soočale s problemom visoke stopnje nezaposlenosti, korupcije in uničene infrastrukture ter z močnim organiziranim kriminalom. Nerešen status Kosova pa je dodatno povzročal politično nestabilnost.

Albanija je v odnosih Nata z nekdanjimi državami vzhodnega bloka odigrala posebno vlogo. V začetku leta 1994 je tako podprla zamisel o Partnerstvu za mir in 23. februarja istega leta postala ena prvih držav, ki so podpisale ta dokument. Vse od takrat so si sistematično prizadevali za fleksibilen in hkrati bolj celovit pristop do članstva v Natu.

Albanija je bila odločena, da bo izpolnila vsa merila za članstvo v Natu, še posebej reformo svojih oboroženih sil. To je vključevalo utrditev civilnega nadzora nad vojsko, večje državne izdatke za obrambo ter reformo izobraževanja, usposabljanja in urjenja svojih vojakov. Z načrtom reform so dobili nov zakonski okvir za najboljšo varnost države, sodelovanje v mirovnih operacijah in njihov prispevek k miru in stabilnosti v jugovzhodni Evropi in širše pri boju proti terorizmu. Albanske oborožene sile so tako aktivne v mirovnih operacijah Nata, v operacijah Združenih narodov in v okviru Mednarodne koalicije proti terorizmu pod vodstvom ZDA.

Praški vrh Nata leta 2002 je z albanskega stališča pomemben, ker je Nato potrdil svojo politiko odprtih vrat in priznal njihovo prizadevanje za članstvo z izpolnjevanjem meril zavezništva in z izvajanjem vojaških reform, ter hkrati tudi priznal aktivno podporo, ki jo je Albanija nudila Natu. Vrh Nata, novembra 2006 v Rigi, je prinesel potrditev nadaljevanja politike odprtih vrat Zavezništva v skladu z 10. členom Severno-atlantske pogodbe. Albaniji, kot kandidatki za članstvo v Natu je bilo dano jasno sporočilo, da bo leta 2008 povabljena med polnopravne članice, če bo do tedaj izpolnila vse pogoje. In tako je Albanija, na vrhu Nata v Bukarešti aprila 2008, prejela povabilo za vstop. Pristopni pogovori so se začeli takoj po vrhu in že na naslednjem vrhu Nata, aprila 2009 v Strasbourgu/Kehlu, se je kot nova članica zavezništva pridružila tudi Albanija.

Poleg članstva v Natu si je Albanija hkrati prizadevala tudi za tesnejšo povezanost z Evropo. Albanija je bila prva država JVE, ki je z EU vzpostavila pogodbeni odnos v obliki Sporazuma o trgovini in sodelovanju, ki je bil podpisan 11. maja 1992.³⁶ Ta je predvideval tudi prilaganje albanske zakonodaje pravnemu redu Skupnosti in je predvidel finančno pomoč EU v okviru programa PHARE, ki je bila namenjena predvsem reformam v državi z vidika izvajanja sporazuma. Ključni element sporazuma je predstavljalo »spoštovanje demokratičnih načel in človekovih pravic na temelji Helsinške sklepne listine in Parške listine za novo Evropo.³⁷ Cilja sporazuma, opredeljena v 2. členu sta bila: (1) razvoj trgovinskih odnosov med pogodbenicami in (2) razvoj različnih oblik trgovinskega in ekonomskega sodelovanja. Albanija je upala, da bo vključena v širitveni proces EU držav SVE. Leta 1995 je zaprosila za sklenitev Pridružitvenega sporazuma. Komisija je junija 1995 pripravila poročilo, v katerem je ugotovila, da Albanija ni sposobna podpisati klasičnega Evropskega sporazuma.³⁸ Zaradi neizpolnjevanja potrebnih pogojev je Svet šele oktobra 2002 potrdil pogajalske smernice, ki mu jih je posredovala Komisija, in jo pooblastil, da z Albanijo začne postopek pogajanj za sklenitev SPS.³⁹ Ta so se formalno začela 31. januarja 2003. Svet je na predlog Komisije junija 2004 sprejel Evropsko partnerstvo z Albanijo, ga januarja 2006 dopolnil in kot prioritete opredelil naslednja področja: okrepitev administrativne sposobnosti za izvajanje določil SPS, spodbujanje konstruktivnega dialoga med političnimi strankami in nosilci

---

³⁶ Sporazum je vseboval tudi Deklaracijo o političnem dialogu in je stopil v veljavo decembra istega leta (Agreement between the European Economic Community and the Republic of Albania, on trade and commercial and economic operations. OJ L 343 , 25. 11. 1992, str. 0002-0009).

³⁷ 1. člen Sporazuma med EGS in Albanijo o trgovini in sodelovanju.

³⁸ Commission Report On the feasibility of negotiating a Stabilisation and Association Agreement with Albania Brussels, 24 November 1999, COM 599 final, str 4.

³⁹ General Affairs and External Relations 2458th Council Meeting, Luxembourg, 21 October 2002. Western Balkans – Council Conclusions.

reform, izboljšanje neodvisnosti sodstva, izvajanje protikorupcijske strategije za obdobje 2007-2013, izboljšanje volilnega postopka v skladu s priporočili OVSE, izboljšanje kakovosti in neodvisnosti državnih uslužbencev, dokončanje stečajnega postopka državne elektrarne in privatizacija distribucijskega oddelka in konkretni rezultati boja proti korupciji (Mehikić in Šabić 2008, 275–280).

Albanija je 12. junija 2006 z EU podpisala SPS. Začasni sporazum se je začel uporabljati od 1. decembra 2006, v veljavo pa je stopil 1. aprila 2009. 28. aprila 2009 je tako predložila prošnjo za članstvo v EU. 27. maja 2010 je Evropska komisija sprejela tudi predlog, ki je omogočil državljanom Albanije in BiH tranzit v države schengenskega sporazuma brez kratkoročnega vizuma.

Komisija meni, da bi se morala pogajanja za pristop Albanije začeti po tem, ko bo država dosegla zadostno stopnjo usklajenosti z merili za članstvo, zlasti z kóbenhavskimi političnimi merili, ki določajo, da mora imeti država stabilne institucije, ki zagotavljajo predvsem demokracijo in pravno državo. Poziva se k nadaljnji konstruktivni zavezanosti regionalnemu sodelovanju in krepitvi dvostranskih odnosov s sosednjimi državami (Evropska komisija 2010, 26–27).

6.6 Bosna in Hercegovina

Ker EU ni uspela zaustaviti vojne v BiH, je Nato z operacijo *Deliberate Force* obrnil razmerje moči na ozemlju BiH in prisilili Republiko Srbsko na mirovna pogajanja. Mirovni sporazum je bil oblikovan v Daytonu v ameriški zvezni državi Ohio, formalno pa podpisan 14. decembra 1995 v Parizu.⁴⁰ Z Daytonskim sporazumom so bile ohranjene mednarodno priznane meje BiH, znotraj teh meja pa sta bili ustanovljeni dve entiteti: Federacija BiH in Republika Srbska.⁴¹ Ustanovljen je bil Svet za izvrševanje miru, imenovan je bil tudi Stalni predstavnik OZN, ki je bil hkrati tudi posebni predsavnik EU. Njegova naloga je bila nadzor nad izvajanjem civilnega dela mirovnega sporazuma.⁴²

---

40 The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Hercegovina, http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380

⁴¹ Centralna vlada BiH ima skladno z mirovnim sporazumom omejene pristojnosti, ki se postopoma povečujejo. Ima dvodomni parlament. Dve tretjini poslancev sta izvoljeni iz Federacije, ena tretjina pa iz Republike Srbske. Predsedstvo je rotirajoče in je sestavljeno iz treh članov. Entitete imajo svoje vlade in predsedstvo. Zadnje splošne volitve so bile 3. oktobra 2010.

⁴² Junija 2006 se je Svet za izvrševanje miru odločil, da bo začel s pripravami na prenehanje Urada stalnega predstavnika, ki naj bi delo končal do 30. junija 2007. Urad še danes ni zaprl svojih vrat, od marca 2009 je tam

Za BiH je ključni element varnosti in stabilnosti priključitev k zvezi Nato. Na tej podlagi je Predsedstvo BiH pokazalo interes in politično voljo za priključitev k članstvu evroatlantskih varnostnih in izjavilo, da je BiH pripravljena sprejeti obveznosti in pravo v družini enakopravnih evroatlantskih narodov ter sodelovati in aktivno prispevati k kolektivni varnosti. Zaradi tega so bili, ob pomoči Nata, pripravljene izvesti reformo obrambnega sektorja in prestrukturirati vojsko BiH za priključitev k navedeni integraciji. Svoje oborožene sile so oblikovali na takšen način, da so sposobne sodelovati v programu PfP in da se bodo sposobne integrirati v širše evroatlantske strukture ter sodelovati v operacijah v podporo miru in druge humanitarne akcije po celem svetu (Ministrstvo za obrambo Bosne in Hercegovine 2011).

Glede na uspešno začeto obrambno reformo in realizacijo določenih ciljev je BiH na Natovem vrhu v Rigi, novembra 2006, dobila vabilo na vključitev v progra PfP. Čeprav članstvo v tem programu ne zagotavlja kolektivne varnosti, kot ga zagotavlja polnopravno članstvo, je to prvi in zelo pomemben korak, ki ga je BiH naredila v tej smeri. Po povabilu v članstvo je BiH intenzivirala svoj dialog in tako decembra 2006 podpisala Okvirni sporazum, januarja 2007 predstavila Prezentacijski dokument, v marcu 2007 pa podpisala Varnostni sporazum, ki so ga potrdili in je začel veljati avgusta 2007, s čimer so se odprle možnosti za misijo BiH pri Natu ter se je omogočil pretok zaupnih podatkov med Natom in BiH. Po uspešno izvedeni obrambni reformi in realizaciji vseh pogojev je Nato, aprila 2010, pogojno odobril Akcijski načrt za članstvo, saj mora še rešiti vprašanje delitve vojaškega premoženja med obe entiteti: Federacijo BiH in Republiko Srbsko (NATO 2011a).

Za napredek v evropskem integracijskem procesu pamora BiH predvsem prevzeti naloge mednarodnih institucij, ki so po vojni skrbele za spoštovanje in izvajanje mirovniških sporazumov. BiH je z EU poglobila odnose junija 1998, ko se je Svet EU sestal z bosanskim zunanjim ministrom in njegovima namestnikoma ter na bosansko pobudo sprejel Deklaracijo o posebnih odnosih med EU in BiH. S to deklaracijo je bila ustanovljena Posvetovalna pogajalska skupina EU/BiH, ki je predstavljala forum za tehnično in strokovno posvetovanje na področju javne uprave in zakonodaje ter predvsem pomoč pri vzpostavljanju institucij pravnega okvira, ki bi ji omogočil oblikovati pogoje za sklenitev pogodbenega razmerja z EU.

Valentin Inzko. Pogoji, določeni za zaprtje Urada visokega predstavnika so: (1) sprejemljiva in trajnostna rešitev vprašanja razdelitve premoženja med državo in drugimi ravni upravljanja; (2) sprejemljivo in trajnostna rešitev vprašanja obrambnih naprav; (3) dokončno odločitev v statusu okrožja Brčko; (4) fiskalno vzdržnost; (5) uveljavitev pravne države (izkazano s sprejetjem nacionalne strategije za vojne zločine, zakona o tujcih in azilu ter strategije za reformo nacionalnega sektorja sodstva), poleg tega pa še dva posebna pogoja: (1) podpis SPS in (2) stabilne politične razmere.

Komisija je 18. novembra 2003 objavila Poročilo o izvedljivosti začetka pogajanj za sklenitev SAP z BiH in začetek pogajanj pogojila z vprašanjem Mostarja in bojem proti organiziranemu kriminalu.⁴³ Komisija je v Poročilu izrazila upanje, da bi Svetu predlagala začetek pogajanj v drugi polovici leta 2004, napredek pa je seveda odvisen od BiH same. Potencialni status kandidatke je bil namreč odvisen tudi od reform, ki so bile potrebne za izvajanje mirovnihih sporazumov in so se nanašale na obrambne sile in obveščevalno službo ter reformo mestne uprave Mostar. Prav tako bo pomembno sodelovanje BiH z Visokim predstavnikom EU. Svet je 14. julija 2004 sprejel Sklep s katerim je potrdil prvo Evropsko partnerstvo z BiH in med prednostne naloge uvrstil predvsem predlagane ukrepe Komisije iz Poročila o izvedljivosti pogajanj za sklenitev SPS.⁴⁴ Komisija je oktobra 2005 Svetu predlagala začetek pogajanj in mu posredovala predlog za pogajalske smernice. Pogajanja o sklenitvi so se formalno začela 25. novembra 2005 v Sarajevu. Evropski parlament je februarja 2006 sprejel resolucijo o prihodnosti BiH, v kateri je poudaril, da mora biti napredek o pogajanjih za sklenitev SPS odvisen od sposobnosti vseh treh skupnosti – Bošnjakov, Srbov in Hrvatov, da se dogovorijo glede skupnega programa institucionalnih reform (Mehikić in Šabič 2008, 280–287).

EU je decembra 2007 parafirala SPS, 16. junija 2008 so ga podpisali, vendar še danes ni ratificiran. S 1. julijem 2008 je začel veljati tudi Začasni sporazum o trgovini in trgovinskih zadevah, z majem 2010 pa je Evropska komisija sprejela predlog, ki je državljanom omogočil tranzit v države schengenskega sporazuma brez kratkoročnega vizuma.

BiH je delno napredovala pri izvajanju ključnih reform. Volitve oktobra 2010 so bile na splošno usklajene z mednarodnimi standardi. Nezdržljivost med ustavo BiH ter Evropsko konvencijo o človekovih pravicah kljub sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice niso bile odpravljene. Oblikovanje skupne vizije voditeljev o splošni usmeritvi države in ključnih reformah, povezanih z EU, obstaja bistvenega pomena za nadaljnje približevanje države k članstvu v EU. Sicer se nadaljuje izvajanje Daytonskega mirovnega sporazuma, tudi sodelovanje z Mednarodnim kazenskim sodiščem za nekdanjo Jugoslavijo je zadovoljivo, toda v predvolilnem obdobju je Republika Srbska pogosto oporekala ozemeljski celovitosti države. Njeno politično vodstvo še naprej daje izjave, s katerimi zanika resnost pokolov civilnega prebivalstva med vojno.

---

⁴³ Report from the Commission to the Council on the preparedness of Bosnia and Hercegovina to negotiate a Stabilisation and Association Agreement with the European Union. brussels, 18. 11. 2003, COM(2003)692 final.

⁴⁴ Sklep Sveta 2004/515/ES z dne 14. Junija 2004 o načelih, prednostnih nalogah in pogojih Evropskega partnerstva z BiH. OJ L 221, 22. 6. 2004 P.0010-0016.

Na področju beguncev se je po ministrskem srečanju v Beogradu marca 2010, na novo spodbudil postopek v zvezi s Sarajevsko deklaracijo. To je povežalo BiH, Hrvaško, Črno goro in Srbijo, ki so se strinjale, da bodo sodelovale na področju razlage statističnih podatkov glede beguncev.

BiH mora napredovati tudi na področju izpolnjevanja ciljev in pogojev, ki so bili določeni za zaprtje Urada visokega predstavnika. Med njimi je v prvi vrsti razdelitev premoženja med državo in drugimi ravnmi upravljanja, vprašanje obrambnih naprav ter izpolnitev obveznosti v zvezi s statusom okrožja Brčko. Poleg vseh teh vprašanj pa je poglobljena potreba po stabilnem in konstruktivnem političnem okolju v državi (Evropska komisija 2010, 40–46).

6.7 Srbija

Prelomnico v odnosih Srbije z evroatlantskimi organizacijami so predstavljale predsedniške volitve septembra 2000, ko je Vojislav Koštunica s podporo koalicije opozicijskih strank (Demokratske opozicije Srbije – DOS) premagal Slobodana Miloševića in šele njegov sestop z oblasti je omogočil srbski vladi, da je začela konstruktivno sodelovati z MKSJ. Po osamosvojitvi Črne gore, ki jo je razglasila 3. junija 2006, je postala Srbija pravna naslednica Državne skupnosti SČG. Srbija je 15. junija 2006 uradno priznala Črno goro kot neodvisno državo in z njo mirno uredila bilateralne zadeve.

Z vzpostavljanjem programa Partnerstva za mir leta 1994, kateremu so se pridružile v glavnem bivše članice Varšavskega pakta, je takratna ZRJ bila v globoki mednarodni izolaciji in brez konkretnih usmeritev v svoji zunanji politiki. Tako si, niti po podpisu Daytonskega sporazuma leta 1995, za cilj ni postavila priključitev programu PfP.

Razpad odnosov z Natom je bil posledica vse slabšega položaja na Kosovu. Takoj po vse hujših bojih med etničnimi albanskimi uporniki in srbskimi varnostnimi silami ter po propadlih mirovnih pogovorih je Nato marca 1999 začel letalske napade na Zvezno republiko Jugoslavijo. Ti so trajali 78 dni in so povzročili precejšnjo gmotno in okoljsko škodo ter, kar je še huje, terjali številne civilne žrtve in ustvarili morda nepremostljiv prepad med Natom ter Srbijo. Kršitve človekovih pravic proti etničnim Albancem so se končale, vendar pa je dinamika medetničnih odnosov na Kosovu ostala nespremenjena.

Odnosi z Natom so ostali napeti, vse dokler jugoslovanski državljani na volitvah oktobra 2000 niso zavrnili Miloševića in se niso začeli ulični protesti, ki so nekdanjega predsednika prisilili

k priznanju poraza. Demokratična vlada, ki je nastopila po Miloševiću, je takoj zastavila zelo drugačno zunanjo politiko, katere duh sodelovanja se je odražal v načinu, kako je Beograd sodeloval z zavezništvom pri umiritvi upora etničnih Albancev v južni Srbiji pozimi leta 2000 in spomladi leta 2001. Marca 2001 so jugoslovanske varnostne sile začele postopek povratka na varnostno območje, ki so ga spremljali ukrepi za izgradnjo zaupanja med lokalnim albanskim prebivalstvom in ki je bil usklajen z Natom. Decembra 2002 so v skladu z določbami Daytonskega mirovnega sporazuma in Resolucije Varnostnega sveta ZN 1244 Natova letala začela preletavati Srbijo in Črno goro v podporo misijam Sforja in Kforja. Junija 2003 pa je minister za zunanje zadeve Svilanović uradno zaprosil za članstvo v Natovem Partnerstvu za mir. Zaradi ocene o nezadovoljivem sodelovanju z MKSNJ, Srbija ni dobila poziva za članstvo, temveč je Nato junija 2003 vzpostavil poseben program za Srbijo in Črno goro imenovan Prilagojen program sodelovanja (*»Tailored Cooperation Programme«* – TCP), ki jima je omogočil udeležbo v določenem delu obrambnih aktivnosti PfP. Od leta 2004 je vojska Srbije in Črne gore tako sodelovala na nekaj vojaških vajah z oboroženimi silami držav članic Nata.

S ciljem povečanja podpore zavezništva v procesih reform nacionalnega sistema obrambe Srbije in Črne gore je Nato leta 2005 vzpostavil Obrambno reformno skupino (*»Defence Reform Group – DRG«*). Ta skupina je predstavljala edinstven mehanizem sodelovanja, ki ga Nato ni razvil z nobeno drugo državo in korak naprej v odnosu na Individualni partnerski akcijski načrt (*»Individual Partnership Action Plan«* – IPAP). Istega leta je bil podpisan tudi *tranzitni sporazum*, s katerim se je utrdil status Natovih sil in držav, ki sodelujejo v mirovnih operacijah, za tranzit čez ozemlje Srbije s ciljem izvajanja operacij v regiji.

Za še bolj poglobljeno sodelovanje je decembra 2006 Nato v Beogradu odprl tudi Vojaško pisarno za zvezo (*»NATO Military Liaison Office – MLO«*) (ISAC 2010).

Srbija je na vrhu v Rigi, novembra 2006, prejela povabilo k Natovemu programu Partnerstvo za mir. V skladu s tem in odločitvijo srbske vlade so 16. decembra 2006 podpisali Okvirni dokument, s katerim je Srbija postala formalna članica tega programa. Njeno sodelovanje pa je pogojeno z ekonomskimi, finančnimi, materialnimi in ostalimi zmožnostmi. Da bi Srbija dosegla nivo aktivnega partnerja je potrebno da svoj Individualni partnerski akcijski načrt uskladi z že začetimi reformami in razpoložljivimi sposobnostmi, z usposabljanjem svojih sil za potrebe aktivnosti v PfP, kot tudi z nadaljnim angažiranjem v izgradnji IPAP-a. Zaenkrat

pa Srbija v svojih dokumentih ne predvideva članstva v Natu, posledično pa tudi ne predvideva njenega sodelovanja v Akcijskem načrtu za članstvo (NATO 2011b).

Srbija je z EU začela sodelovati od leta 2001 v okviru Posvetovalne pogajalske skupine EU-ZRJ, ki se je kasneje preimenovala v Razširjen stalni dialog SČG.⁴⁵ Naloga te skupine je bila pregled situacije v ZRJ z vidika izpolnjevanja pogojev, ki jih je morala izpolniti, preden bi Komisija začela pripravo Poročila o izvedljivosti pogajanj za sklenitev SPS.⁴⁶ Na osnovi ustanovne listine Države zveze SČG februarja 2003 ter Akcijskega načrta za oblikovanje enotne trgovinske politike in notranjega trga iz istega leta, se je Komisija odločila, da bo začela pripravljati Poročilo o izvedljivosti pogajanj za sklenitev SPS. Priprava poročila se je zavlekla, ker SČG ni pravočasno izvedla akcijskega načrta. Svet je junija 2004 sprejel sklep o Evropskem partnerstvu s SČG.⁴⁷ Komisija je želela pospešiti integracijo SČG v EU, zato je predlagala »dvostranski pristop« pogajanj za sklenitev SPS, ki ga je Svet potrdil oktobra 2004.⁴⁸ Pogajanja z vsako republiko so potekala ločeno na področju trgovine, ekonomskih politik in ostalih politik. Komisija je nato Poročilo o izvedljivosti objavila aprila 2005 in na podlagi pozitivne ocene predlagala Svetu, da sprejme odločitev o začetku pogajanj. Evropsko partnerstvo je bilo dopolnjeno januarja 2006 in je upoštevalo spremembo statusa Kosova, ki jo bilo od leta 1999 na podlagi Resolucije 1244 pod začasno mednarodno upravo OZN in so zato prednostne naloge, ki jih je morala izvesti obravnavane ločeno.

Srbija je v okviru Državne skupnosti SČG začela pogajanja za sklenitev SPS oktobra 2005 in je v pogajanjih hitro napredovala. Maja 2006 pa so bila pogajanja prekinjena zaradi pomanjkanja sodelovanja Srbije z MKSJ. Pogajanja so bila obnovljena junija 2007, po tem, ko je Srbija dokazala svojo resno namero glede popolnega sodelovanja z MKSJ. Pogajanja so se zaključila 7. oktobra 2007 s parafiranjem SPS. Nadaljnje sodelovanje se je zaokrožilo z liberalizacijo vizumskega režima (Mehikić in Šabić 2008, 289–295).

---

⁴⁵ Prvo srečanje je bilo 23. julija 2001 v Beogradu.

⁴⁶ Delo skupine je bilo prekinjeno zaradi preoblikovanja ZRJ v Državno zvezo SČG in se je nadaljevalo med julijem 2002 in julijem 2003. Ker se je odnos med EU in SČG okrepil, se je pokazala potreba po poglobitvi tega odnosa. Julija 2003 je bil ustanovljen nov mehanizem sodelovanja – Razširjen stalni dialog z nalogo spremljati izvajanje priporočil Komisije iz Poročila o izvedljivosti pogajanj za sklenitev SPP. Po razpadu državne zveze SČG je nadaljeval z delom v dveh ločenih skupinah.

⁴⁷ Sklep Sveta z dne 14. junija 2004 o načelih, prednostnih nalogah in pogojih Evropskega partnerstva s Srbijo in Črno goro, vključno s Kosovom, kakor je opredeljeno z Resolucijo Varnostnega sveta Združenih narodov 1244 z dne 10. junija 1999 (2004/520/ES).

⁴⁸ 2609th Council Meeting, External Relations. Luxembourg, 11 October 2004. Conclusions – Western Balkans – Serbia and Montenegro.

Možnost potovanja brez vizumov je bila za srbske državljane z biometričnimi potnimi listi uvedena decembra 2009. Isti mesec je Srbija zaprosila tudi za članstvo v EU in pokazala obnovljeno zavezanost izpolnjevanju kóbenhavnskih meril. Svet je oktobra 2010 Komisijo pozval, naj predloži mnenje o navedeni prošnji za članstvo. Februarja 2010 je začel veljati začasni sporazum, junija 2010 pa so se države članice dogovorile, da bodo SPS predložile svojim parlamentom v ratifikacijo.

Srbija še naprej izvaja svoj program političnih reform. Na področju boja proti organiziranemu kriminalu so bili doseženi nekateri pozitivni rezultati. Dodatna prizadevanja so potrebna glede reforme pravosodja in javne uprave, pa tudi na področju boja proti organiziranemu kriminalu in korupciji. Sprejeli so tudi pomembne ukrepe za dosego sprave v regiji, zlasti s Hrvaško ter BiH. Srbija je še naprej dejavno sodelovala z MKSJ in tako izročila še dva preostala ubežnika po Radovanu Karadžiću, ki so ga prijeli že julija 2008. Ratka Mladiča so prijeli v maju 2011, julija pa še Gorana Hadžića. Predaja teh vojnih zločincev Haagu je predstavljala bistven pogoj za članstvo v EU. Nadalje pa mora Srbija dokazati tudi konstruktivnejši odnos do udeležbe Kosova v regionalni trgovini in sodelovanju. Priznati mora kosovske carinske oznake, za katere je začasna misija Združenih narodov na Kosovu dvakrat potrdila, da so skladne z Resolucijo Varnostnega sveta ZN 1244. Okrepiti bodo morali tudi sodelovanje z misijo EULEX za krepitev pravne države na severu Kosova. EU je tako pripravljena podpreti proces dialoga med Beogradom in Prištino, da bi se spodbudilo sodelovanje, dosegel napredek na poti v EU in izboljšalo življenje ljudi (Evropska komisija 2010, 46–53).

Glede na doslej doseženi napredek Srbije Komisija priporoča Svetu, naj Srbiji odobri status države kandidatke, pri čemer se razume, da bo ponovno vzpostavila dialog s Kosovom in hitro začela izvajati že dosežene sporazume v skladu z načelom dobre vere. Komisija zato priporoča, da se s Srbijo začnejo pogajanja o pristopu k Evropski uniji, takoj ko bo dosegla dodaten znaten napredek pri izpolnjevanju naslednje ključne prednostne naloge: dodatni ukrepi za normalizacijo odnosov s Kosovom v skladu s pogoji stabilizacijsko-pridružitvenega procesa, in sicer na podlagi popolnega spoštovanja načel vključujočega regionalnega sodelovanja, popolnega spoštovanja določb Pogodbe o ustanovitvi Energetske skupnosti, iskanja rešitev na področju telekomunikacij in vzajemnega priznavanja diplom, nadaljevanja izvajanja vseh že doseženih sporazumov v skladu z načelom dobre vere ter aktivnega sodelovanja z misijo EULEX, da bi se okrepile funkcije slednje v vseh delih Kosova (Evropska komisija 2011b).

6.8 Črna gora

V SFRJ je imela Črna gora status socialistične republike. Po razpadu SFRJ pa je Črna gora ostala skupaj s Srbijo v Zvezni republiki Jugoslaviji, le-ta pa je nato na podlagi tesnega izida referendumu, 3. junija 2006 razglasila neodvisnost, s čimer je dokončno razpadla Državna skupnost SČG. Na podlagi Deklaracije o neodvisnosti, ki jo je Skupščina Črne gore sprejela 3. junija 2006, se je Črna gora odločila za evro-atlantske integracije, ki so ena od prednostnih nalog v dejavnostih vlade. Na poti k polnopravnemu članstvu v zvezo Nato jo čakajo številne aktivnosti, ki se izvajajo na nacionalni ravni reform varnostnega sistema, predvsem obrambnega. V ta namen se je Črna gora vključila v dva procesa: Partnerstvo za mir in Akcijski načrt za članstvo. Črna gora se je Partnerstvu za mir pridružila decembra 2006. Sodelovanje Črne gore v okviru PfP se izvaja preko naslednjih programov: program individualnega partnerstva (*»Individual Partnership Program« - IPP*), ki ga je dogovorila januarja 2008. Procesna načrtovanja ter ocenjevanja (*»Planning and Review Process« - PARP*) in politično-varnostnega področja v okviru individualnega partnerskega akcijskega načrta (*»Individual Partnership Action Plan« - IPAP*) preko katerega poglobljeno sodeluje z Natom od julija 2008. Svoje sodelovanje v procesu IPAP je zaključila poleti 2010.

Črna gora je tako od aprila 2008 v zvezi s svojimi aspiracijami po članstvu in s tem povezanimi reformami vključena tudi v *Okrepljeni dialog* z Natom in je bila decembra 2009 povabljen v Akcijski načrt za članstvo.

Črna gora sodeluje pri skupnem načrtovanju, se udeležuje urjenj in vojaških vaj ter sodeluje v humanitarnih in mirovnih misijah Nata. Glavni namen sodelovanja na področju obrambe je vzpostaviti popoln demokratični nadzor nad vojaškimi silami. Prav tako Nato tudi podpira splošne demokratične, institucionalne in pravosodne reforme v Črni gori.

S sprejetjem v članstvo Partnerstva za mir, se je Črna gora zavezala k spoštovanju in izvajanju načel in določb vsebovanih v *Okvirnem dokumentu*, ki zagotavlja potrebno stabilnost in varnost, za doseganje tudi drugih strateških ciljev, kot je članstvo v Evropski uniji.

Skozi aktivno sodelovanje v regionalnih pobudah in organizacijah, sodelovanju s partnerji na dvostranski ravni in v večjih večstranskih forumih, Črna gora ponuja prispevek k stabilnosti in varnosti, ne le v regiji, temveč tudi v širšem območju. V Nacionalni varnostni strategiji in strategiji za obrambo, je Črna gora opredelila izgradnjo varnostnih in obrambnih sistemov, ki

so združljivi s prihodnjim članstvom v Natu (Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije Republike Črne gore 2011).

V odnosih med Črno goro in EU je Svet EU 12. junija 2006 sprejel odločitev, s katero je priznal neodvisnost Črne gore. Vse države članice EU so se odločile, da bodo s Črno goro vzpostavile diplomatske odnose in potrdile njeno evropsko perspektivo.⁴⁹ EU je morala zato prilagoditi svoj pristop do novo nastale države.

Julija 2006 je Komisija Svetu posredovala osnutek pogajalskih smernic za sklenitev SPS. Pogajanja so se začela že 10. oktobra 2005 v okviru državne skupnosti SČG in so temeljila na »dvotirnem pristopu« v tehničnem, ne pa političnem smislu. Pogajanja so bila tako kot za Srbijo maja 2006 prekinjena, obnovljena pa za Črno goro že septembra istega leta, na podlagi že doseženih rezultatov. Pogajanja so se končala 15. marca 2007 s parafiranjem SPS. Podpisan je bil 10. oktobra 2007, v veljavo pa je stopil 1. maja 2010 (Mehikić in Šabič 2008, 296–298).

Črna gora je decembra 2008 zaprosila za članstvo v EU in Svet je aprila 2009 pozval Komisijo naj pripravi mnenje o tem. Komisija je julija 2009 predlagala odpravo vizumske obveznosti tudi za črnogorske državljane.

Za začetek pogajanj za pristop pa mora še izpolniti naslednje ključne prednostne naloge: (1) izboljšati zakonodajni okvir za volitve ter povečati zakonodajno in nadzorno vlogo parlamenta; (2) dokončati bistvene dele reforme javne uprave; (3) okrepiti pravno državo; (4) izboljšati protikorupcijski pravni okvir ter izvajati vladno protikorupcijsko strategijo in akcijski načrt; (5) okrepiti boj proti organiziranemu kriminalu z ocenjevanjem ogroženosti in proaktivnim preiskovanjem kaznivih dejanj, povečanjem sodelovanja z regionalnimi partnerji in partnerji EU; (6) povečati svobodo medijev in okrepiti sodelovanje s civilno družbo; (7) izvajati protidiskriminacijski pravni okvir in okvir politik v skladu z evropskimi in mednarodnimi standardi, razseljenim osebam, zlasti Romom, Aškalom in Egipčanom, odobriti pravni status ter zagotoviti spoštovanje njihovih pravic.

Ob upoštevanju do zdaj doseženega napredka je Komisija priporočila Svetu, naj Črni gori odobri status države kandidatke in to je tudi storila 17. decembra 2010 (Evropska komisija 2010, 24–25).

---

⁴⁹ 2737th Council Meeting, External Relations, Luxembourg, 12 June 2006. Conclusions – Montenegro.

V zadnjem poročilu iz oktobra 2011 je na podlagi zadovoljivega napredka Komisija priporočila začetek pristopnih pogajanj (Evropska komisija 2011a).

6.9 Kosovo

Zveza Nato je na Kosovu prisotna od leta 1999. S svojo prisotnostjo podpira obsežne mednarodne napore za vzpostavitev miru in stabilnosti na Kosovu. Sile Kfor (Kosovo Force) pod vodstvom Nata so bile prvič razmeščene marca 1999, po 78-dnevni zavezniški zračni operaciji, katere namen je bil zaustaviti razvijajočo se humanitarno katastrofo. Natova operacija je bila izvedena po enoletnih spopadih v pokrajini in neuspešnih naporih mednarodne skupnosti, da bi konflikt zaustavila po diplomatski poti. Zavezniška podpora sil Kfor na Kosovu se izvaja na podlagi Resolucije Varnostnega sveta OZN št. 1244 in vojaškega tehničnega sporazuma med Natom in predstavnikom Vojske Jugoslavije. Sprva je bila naloga Nata zaustaviti nasilje in grožnje jugoslovanskih in srbskih sil proti Kosovu, vzpostaviti varnost ter zagotoviti javni red in mir, podpreti mednarodna humanitarna prizadevanja ter podpreti prisotnost mednarodnih civilnih pripadnikov v pokrajini. Danes si sile Kfor še naprej prizadevajo zagotavljati in ohranjati varnost na Kosovu za vse državljane, ne glede na njihovo narodnostno poreklo (Slovenska vojska 2011).

Kosovo zaradi nerešenega statusnega vprašanja ni moglo biti vključeno v formalni SAP proces, zato je EU za vzpostavljanje in nadgrajevanje dialoga med Kosovom in EU vzpostavila poseben mehanizem, imenovan Mehanizem za sledenje SAP (SAP Tracking Mechanism – STM), ki predstavlja forum za politično in strokovno razpravo o napredku Kosova pri izvajanju Evropskega partnerstva, hkrati pa Srbiji omogoča, da se EU približuje z drugačno hitrostjo.⁵⁰ Evropski svet je že na srečanju v Solunu junija 2003 potrdil, da je Kosovo vključeno v okvir SAP. Svet je februarja 2005 ponovno pozval vse institucije EU, da uporabijo elemente politike širitve, ki so se izkazali za uspešne pri zagotavljanju stabilnosti in miru, tudi za Kosovo.⁵¹ Komisija je zato 20. aprila 2005 sprejela Sporočilo z naslovom Evropska prihodnost Kosova, s katerim je poglobila svoje zaveze do Kosova.⁵² Predvsem je želela prekiniti izolacijo Kosova v evropskem integracijskem procesu držav Zahodnega Balkana. Politično vodstvo Kosova je Komisija pozvala, da zagotovi izvajanje osnovnih

---

⁵⁰ Komisija je v Prištini odprla posebno pisarno za zveze v okviru delegacije Komisije v Srbiji, ki igra ključno vlogo v realizaciji evropskega programa na Kosovu s ciljem promoviranja približevanja Kosova Evropski uniji. Več na spletni strani pisarne, http://www.delprn.ec.europa.eu/en/eu_and_kosovo/stm.htm.

⁵¹ 2641th Council Meeting External Relations Brussels, 21 February 2005.

⁵² Communications from the Commission: A European Future for Kosovo, Brussels, 20. 4. 2005, COM(2005) 156 final.

predpogojev za poglobitev odnosa z EU, kot so spoštovanje demokratičnih načel, človekovih pravic, zaščita manjšin, vladavina prava, tržno gospodarstvo, povezava z regijo in sprejem evropskih vrednot. Poudarila je, da mora Kosovo še pred formalno vključitvijo v SAP postati demokratična, multietnična družba. Evropska perspektiva bi po mnenju Komisije pozitivno vplivala na mir in stabilnost Kosova in celotne regije.

Svet je 30. januarja 2006 sprejel dopolnjeno Evropsko partnerstvo za SČG, v katerem je vključeno tudi Kosovo⁵³ (Mehikić in Šabič 2008, 298–302).

EU je poudarila svojo pripravljenost, da bo sprejela vodilno vlogo pri dogovoru o prihodnjem statusu Kosova in da bo pomagala Kosovu do stabilnosti, tudi z okrepitvijo priprav na misijo v sklopu EVOP ter s pomočjo pri vzpostavitvi mednarodnega civilnega urada v okviru mednarodnega posredovanja. Po sprejetju Resolucije o razglasitvi neodvisnosti Kosova 18. februarja 2008 so bile na Kosovu vzpostavljene institucije, ki izpolnjujejo svoje obveznosti v sodelovanju z ustreznimi mednarodnimi organizacijami, vendar si bo tudi v prihodnje potrebno prizadevati za reformo sodstva ter pospešiti boj proti korupciji, organiziranemu kriminalu in pranju denarja. Na številnih področjih pa bo treba izboljšati tudi sodelovanje z misijo EULEX za krepitev pravne države, ki se v praksi ne ujema s političnimi zavezami. Zadržki skupnosti kosovskih Srbov, zlasti na severu države, pomenijo večjo oviro za sodelovanje v institucijah Kosova. Potrebna bodo trajna prizadevanja vlade ter skupnosti kosovskih Srbov, k temu pa bo morala konstruktivnejše pristopiti tudi Srbija. Doseči morata pragmatične rešitve, na podlagi katerih bodo lahko ključni regionalni forumi še naprej delovali kot pospeševalci regionalnega sodelovanja in razvoja. Varnostne razmere na Kosovu so sicer stabilne, a negotove (Evropska komisija 2010, 60–65).

Ugotovimo lahko, da vključevanje držav v EU in Nato predstavlja ključen motiv, ki prispeva k regionalnemu sodelovanju. Prav obljuba vključitve v EU in Nato je tako postala najboljšo orodje za preprečevanje spopadov in odličen katalizator izvedbe tranzicijskega procesa na vojaškem in nevojaških področjih. EU in Nato sta tako postala najvplivnejša pospeševalca varnostnega sodelovanja v regiji (Prezelj 2009, 27).

---

⁵³ Sklepa Sveta z dne 30. januarja 2006 o načelih, prednostnih nalogah in pogojih Evropskega partnerstva s Srbijo in Črno goro, vključeno s Kosovom, kakor je opredeljeno z Resolucijo Varnostnega sveta Združenih narodov 1244 z dne 10. junija 1999, ter razveljavitvi Sklepa 2004/520/ES (2006/56/ES).

Dolgoročna vizija stabilizacije je sestavljena iz strategije oziroma mehanizmov regionalne stabilizacije prek integracije. To vizijo so večkrat izrazili predstavniki držav iz JVE. Stabilizacija regije je torej postala vzajemen projekt držav EU in Zahodnega Balkana. Glavni interes EU glede te regije je ustvariti politično in ekonomsko stabilne razmere, v katerih vojaški spopad ne bo mogoč. To pomeni, da bi se v regijo razširili svoboda, stabilnost, razvoj in varnost, ki so nastali v zadnjih petdesetih letih v Evropi. Okvir za uresničevanje tega pristopa predstavlja že omenjeni stabilizacijski in asociacijski proces (SAP), ki v bistvu spodbuja domače reforme in na dolgi rok ponuja možnost vključitve v strukture EU, seveda če so postavljeni pogoji doseženi. EU v okviru SAP pristopa k regiji skozi individualen odnos s posameznimi državami. Gre za politično in pravno poseben odnos. Po drugi strani EU pristopa tudi bolj regionalno kot sodelujoča v konkretnih projektih in programih v okviru regionalnih pobud (Prezelj 2009, 27).

EU je postavila pogoj regionalnega sodelovanja za vključitev zato, ker je bila sama vzpostavljena na takšni podlagi. Države članice se zavedajo, da je regionalno široko sodelovanje prispevalo k političnemu razumevanju in gospodarskemu ter socialnemu razvoju. Doseganje pomiritve skozi intenzivno mednarodno sodelovanje je zaznano v smislu možne ponovljivosti med državami na Zahodnem Balkanu, zato je EU določila takšen pogoj za vključitev (Delevič 2007, 7), vendar pa je treba poudariti, da EU v odnosu do drugih kandidatov pred tem merila regionalnega sodelovanja ni toliko poudarjala.

7 ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Globalna finančna kriza je močno prizadela vse države Zahodnega Balkana, zlasti tiste brez vzdržnih domačih trgov in odvisnih od izvoza. Regija, ki ima že tako visoko stopnjo brezposelnosti, nizko stopnjo deleža aktivnega prebivalstva in razširjeno revščino, ne kaže znakov oživitve. Tudi zaradi tega je nadaljnja in okrepljena prisotnost mednarodne skupnosti v regiji še posebnega pomena. Krepitev pravne države, še posebej boj proti organiziranemu kriminalu in korupciji, še vedno predstavlja poglobljen izziv za vse države Zahodnega Balkana. V preteklem letu smo bili priča nekaterim pozitivnim premikom – sklenitev bilateralnih sporazumov o medsebojni pravni pomoči in vzajemnem izvrševanju kazni v kazenskih zadevah ter sporazumov o policijskem sodelovanju. Da bi se dosežen napredek glede sprave in regionalnega sodelovanja, v prihodnjih letih še poglobil, bo potrebno prepoznati in preprečiti vsa dejanja, ki bi lahko spodjedala toleranten medetnični dialog. Regionalno sodelovanje in razvijanje dobrih sosedskih odnosov sta bistvena elementa stabilizacijsko-pridružitvenega procesa, zato ju Komisija EU v vseh fazah pridružitvenega procesa natančno spremlja. EU podpira regionalno sodelovanje in spodbuja spravo v regiji, ki so jo nedavno prizadeli hudi konflikti, saj lahko skupaj s trgovino regiji prinese dodatne ekonomske koristi in je sestavni del procesa vključevanja v integracijske procese, ki pogosto zahtevajo regionalne pristope in ukrepe.

Na področju regionalnega sodelovanja je bil v preteklem desetletju dosežen znaten napredek, v zadnjem letu pa lahko opazujemo nadaljnje pomembne korake. Medsebojni obiski regionalnih državnih voditeljev, zlasti srbskih in hrvaških, v sosednjih državah ter njihove izjave v zvezi z vojnami v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so pomembno prispevali k regionalni spravi. Sarajevski proces, namenjen vračanju beguncev, v katerem sodelujejo Srbija, Hrvaška, BiH ter Črna gora, naj bi bil uspešno zaključen. Pobude nevladnih organizacij in civilne družbe imajo ob vladnih prizadevanjih pomembno vlogo pri spodbujanju sprave med prebivalci regije. Regionalna trgovina v okviru CEFTE raste, sporazum pa je bil razširjen na področja, kot so politika konkurence, nadaljnja odprava carinskih in drugih ovir ter liberalizacija storitev. RCC je začel izvajati svojo triletno strategijo in delovni program ter si prizadeva za ukrepanje, ki je bolj usmerjeno k rezultatom. Poleg tega ostajajo ključni izzivi za stabilnost zahodnega Balkana vprašanja, ki izvirajo iz preteklih oboroženih spopadov, kot tudi druga odprta dvostranska vprašanja. Ti izzivi vplivajo na regionalno sodelovanje, odnose med državami, njihove notranje politične procese in izvajanje reform. Ta nerešena vprašanja je treba nujno čim prej rešiti, saj bi bila s tem

odstranjena ena glavnih ovir na poti približevanja Zahodnega Balkana EU. Zlasti spori, povezani z medetničnimi vprašanji ali vprašanji glede statusa, še posebej v BiH ter na Kosovu, še vedno ovirajo normalno delovanje institucij, zavirajo izvajanje potrebnih reform in evropske agende ter imajo včasih lahko tudi širše negativne posledice v regiji. Evropska komisija meni, da lahko balkanske države te probleme najboljše rešujejo v okviru približevanja EU. Zlasti dialog med Beogradom in Prištino, ki ga spodbuja EU, je pri tem ključnega pomena. V zadnjem času so bili doseženi nekateri pozitivni premiki v zvezi z delovanjem regionalnih pobud. Potrebna pa bodo dodatna prizadevanja za rešitev statusa Kosova. V okviru dialoga med Beogradom in Prištino je bil dosežen dogovor, da bo Srbija priznavala kosovske carinske žige. To naj bi omogočilo ponovno vzpostavitev regionalne trgovine v okviru sporazuma CEFTA. Kljub temu različna stališča glede statusa Kosova še naprej ovirajo dokončanje in podpis pogodbe o prometni skupnosti ter podaljšanje trgovinskih ukrepov za Kosovo in druge partnerice na Zahodnem Balkanu. Ta razhajanja so še naprej prepreka za razvoj pogodbenih odnosov med EU in Kosovom. V okviru dialoga med Beogradom in Prištino je treba najti celovito rešitev za vprašanja, povezana z regionalnim sodelovanjem. Komisija poziva vse vpletene strani, naj si še naprej prizadevajo poiskati praktične in pragmatične rešitve, ki bodo omogočile okrepljeno regionalno sodelovanje ne glede na razhajanja glede statusa Kosova. Deseta obletnica podpisa ohridskega okvirnega sporazuma, ki so jo obeležili avgusta 2010, je dokaz, da je težavna medetnična vprašanja mogoče blažiti z dialogom in kompromisi. Napredek, dosežen v regiji v zadnjem letu, kaže, da je to mogoče.

Za trajno spravo je nujno, da se dokonča proces poprave krivic za zločine, storjene v vojnah v nekdanji Jugoslaviji. Polno sodelovanje z MKSJ ostaja eden od bistvenih pogojev za nadaljevanje pridružitvenega procesa Zahodnega Balkana. Prijetje zadnjih dveh obdolžencev in njuna predaja MKSJ pomenita v Haagu velik korak v tej smeri. Poleg tega Evropska komisija poziva vlade, naj si bolj zavzeto prizadevajo za sodno obravnavanje domačih vojnih zločinov. Na splošno je pomembno, da se vlade in organizacije civilne družbe v regiji bolj potrudijo pojasniti državljanom, da je sprava bistven element njihove evropske prihodnosti in da je poprava krivic za vojne zločine nepogrešljiv del tega procesa. Politični voditelji bi se morali izogibati izjavam in dejanjem, ki bi lahko omajali ta pomembna načela. Dvostranska vprašanja bi morale zadevne strani rešiti čim prej v procesu širitve, pri tem pa ravnati odločno, v duhu dobrososedskih odnosov in ob upoštevanju splošnih interesov EU. Evropska komisija jih poziva, naj si po najboljših močeh prizadevajo za rešitev nerešenih mejnih sporov v skladu z uveljavljenimi načeli in sredstvi, vključno z možnostjo, da po potrebi zadeve

predajo v obravnavo Meddržavnemu sodišču. Dvostranska vprašanje ne bi smela zavirati pridružitvenega procesa. Komisija je pripravljena spodbujati ustvarjanje potrebnega političnega zagona pri iskanju rešitev ter podpirati zadevne pobude.

Glede na zgoraj navedeno lahko potrdim svojo prvo hipotezo, ki pravi, da ***želja po vključitvi v evroatlantske integracije spodbuja regionalno, tudi varnostno sodelovanje in prispeva k blažitvi in preprečevanju spopadov. EU in Nato sta zato postala ključna dejavnika miru in stanovitnosti v regiji.***

Tudi svojo drugo hipotezo lahko v celoti potrdim. Menim, da so ***poglavitni smotri EU na Zahodnem Balkanu razširiti območja demokracije, stanovitnosti, razvoja in varnosti. Okvir za uresničevanje teh smotrov pa predstavlja stabilizacijski in asociacijski proces (SAP), ki spodbuja reforme in ob izpolnjevanju postavljenih pogojev ponuja v prihodnosti možnost članstva v EU.***

Evropska perspektiva Zahodnega Balkana je bistvenega pomena za zagotavljanje dolgoročne varnosti, stabilnosti, sprave in blagostanja v regiji in širše, hkrati pa tudi krepi motivacijo za izvajanje potrebnih reform. Države Zahodnega Balkana so v zadnjih dveh desetletjih pokazale, da so v procesu določanja reformnih procesov izgradnje institucij ter institucionalne strukture sposobne izpolnjevati zahtevne naloge in dosegati zastavljene cilje na poti vključevanja v evro-atlantske integracije, četudi z različnimi ravni učinkovitosti in dinamiko. Z varnostnega vidika položaj Zahodnega Balkana znatno ugodnejše kot pred desetletjem, čeprav je njegova stabilnost še vedno vprašljiva. Države regije so pri reformah ter izpolnjevanju meril in pogojev napredovale neenakomerno, njihov nadaljnji napredek pa bo tudi v prihodnje odvisen od temeljitosti in hitrosti izvajanja političnih in gospodarskih reform. Na podlagi zaključkov Evropskega sveta in ocen Evropske komisije imajo jasnejšo prihodnost Hrvaška, Srbija in Črna gora. Dejstvo pa je, da ostaja perspektiva vključevanja v evroatlantske integracije poglavitna spodbuda za izvajanje reform in skupni imenovalec javnega mnenja, sicer notranje zelo različnih družb v državah regije. ***Zato je vključitev Zahodnega Balkana v evropske integracijske procese ključna za zagotovitev stabilnosti regije.***

Tako Nato kot EU sta soodgovorna za zagotovitev vzdržnega poskonfliktnega okolja, zato prek operacij kriznega upravljanja še danes delujeta v regiji. V skladu z odločitvijo držav članic Nata o postopnem krčenju misije KFOR, se je število vojakov do poletja 2011 zmanjšalo na okrog 7.000 pripadnikov. Varnostne razmere so v večjem delu Kosova, razen severno od reke Ibar, sorazmerno stabilne, kar so nekatere države izkoristile za bistveno

zmanjšanje ali celo umik kontingentov s Kosova. Številčno zmanjševanje ni imelo negativnih posledic na nemoteno in učinkovito izvajanje nalog KFOR, je pa terjalo spremembo organiziranja sil v območju delovanja tako, da sta se združili dve regionalni poveljstvi ter rotiranje sil iz drugih regionalnih poveljstev na severu Kosova. Na nedavno zaostrovanje razmer na severni meji s Srbijo je Nato reagiral. Poleg tega je KFOR v preteklem letu naloge varovanja petih objektov posebnega pomena (spomeniški in verski objekti) predal kosovski policiji, ki kljub prvotni bojazni srbske skupnosti naloge dobro opravlja.

Kar zadeva EULEX cilji ostajajo enaki. V policijski komponenti misije pa želijo popolniti še enoto za zaščito prič, enoto za preiskovanje vojnih zločinov, enoto za kriminalistično obveščevalno in analitsko dejavnost, enoto za delo z informatorji, kriminaliste za preiskavo gospodarskega kriminala in organiziranega kriminala. Prioriteta misije so izvršilne policijske enote (Police Executive Department) in popolnitev mednarodnega moštva na severu Kosova.

V preteklem letu so sile EUFOR v okviru operacije EUFOR Althea nadaljevale v skladu z določili Daytonskega sporazuma, z zagotavljanjem pogojev za stabilno, varno in večetnično BiH, z nudenjem podpore za delovanje Urada visokega predstavnika / Posebnega predstavnika EU, mednarodnemu kazenskemu sodišču ter lokalnim oblastem. Svet za zunanje zadeve EU je sprejel odločitev, da se operacija Althea nadaljuje z obstoječim izvršilnim mandatom, dokler bo potrebno, vzporedno pa se nudi pomoč za krepitev zmogljivosti in usposobljenosti oboroženih sil BiH. Skladno s tem so bile opravljene tudi spremembe koncepta in načrta operacije, v skladu s krčenjem sil EUFOR. V poveljstvu EUFOR pa so ustanovili tudi nov Sektor za krepitev zmogljivosti in podporo usposabljanju oboroženim silam BiH.

Misija EUPM je delno preusmerila svoje delovanje in okrepila podporo boju proti organiziranemu kriminalu in korupciji, nadaljevala pa je s svojo pomočjo reformi policije BiH. Do sedaj je misija EUPM pri tem dosegla precejšnje uspehe. Preoblikovana je bila državna varnostno-preiskovalna agencija SIPA v operativno agencijo, sposobno se spopadati z organiziranim kriminalom in korupcijo. Napredek je bil dosežen tudi pri razvoju drugih institucij na državni ravni kot sta Ministrstvo za varnost in mejna policija. Znatno se je povečalo število raziskanih zadev povezanih z organiziranim kriminalom, okrepljeno je bilo tudi čezmejno policijsko sodelovanje s Hrvaško in Srbijo. Mandat misije se predvidoma izteče 31. decembra 2011.

Natovo poveljstvo v Sarajevu (NATO HQ Sa) v okviru rednih nalog sodeluje pri načrtovanju in izvajanju Natovih aktivnostih vezanih na izvajanje reform obrambnega reform in varnostnega sektorja ter vseh partnerskih in ostalih dejavnosti, povezanih s pridruževanjem

Bosne in Hercegovine evro-atlantskim integracijam. Poleg tega se v okviru NATO HQ Sa izvajajo naloge v sklopu širšega regionalnega sodelovanja in zagotavljanja rednih povezav in podpor enotam delujočim v operacijah na Zahodnem Balkanu.

Natovo poveljstvo v Skopju (NATO HQ Sk) je imelo in še vedno ima pomembno funkcijo svetovanja makedonskim oblastem glede izvajanja obrambnih reform v luči približevanja evro-atlantskim integracijam, predvsem z zagotavljanjem pomoči pri pripravi državnih obrambnih dokumentov. Poveljnik NATO HQ Sk je bil hkrati Visoki vojaški predstavnik Nata v Makedoniji in je zato aktivno sodeloval pri aktivnostih širše mednarodne skupnosti v državi ter organizacijsko in vsebinsko podpiral obiske visokih predstavnikov in ekspertov Nata v Makedoniji.

Natova vojaška povezovalna pisarna v Beogradu (MLO Bg) skrbi za sodelovanje med Republiko Srbijo in Natom. Aktivnosti MLO Bg so vezane predvsem na zagotavljanje pomoči in podpore Srbiji pri izvajanju aktivnosti, ki izhajajo iz njihovega sodelovanja v Partnerstvu za mir (PFP), drugih oblik sodelovanja z Natom ter izvajanje Tranzitnega sporazuma med Natom in Srbijo.

V skladu z vsem naštetim lahko tretjo izvedeno hipotezo, da ***z izvajanjem operacij kriznega upravljanja EU in Nato zagotavljata stabilnost in varnost na kriznih območjih Zahodnega Balkana***, v celoti potrdim.

8 LITERATURA

- Bebler, Anton. 2005. *Sodobno vojaštvo in družba*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.
- 2007. *Uvod v evropske integracije*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- 2008. Varnost na Zahodnem Balkanu ter sodelovanje med Evropsko unijo in Natom. *Bilten Slovenske vojske* 10 (4): 139-152.
- Bohinc, Rado. 2007. *Pravo Evropske unije: Temelji pravoznanstva EU za študente družboslovja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Maklen).
- Brkan, Maja. 2009. *Pravne razsežnosti zunanje politike EU*. Ljubljana: GV Založba.
- Delević, Milica. 2007. *Regional Cooperation in the Western Balkans*. Dostopno prek: http://www.christophesolioz.ch/links/doc/2007/2007_chai.pdf (16. september 2011).
- EUPM. 2011. *EUPM Fact Sheet*. Dostopno prek <http://www.eupm.org/FactSheet.aspx> (15. september 2011).
- EUFOR. 2011. *EUFOR Fact Sheet*. Dostopno prek: http://euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=15&Itemid=134 (2. oktober 2011).
- EULEX. 2011. *Programme Report 2011*. Dostopno prek <http://www.eulex-kosovo.eu/docs/tracking/EULEX%20ProgrammeReport%202011.pdf> (16. september 2011).
- Evropska komisija. 2010. *Strategija širitve in glavni izzivi za obdobje 2010–2011*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0660:FIN:SL:PDF> (17. September 2011).
- 2011a. *Montenegro 2011 Progress Report*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/mn_rapport_2011_en.pdf (12. oktober 2011).
- 2011b. *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in svetu Komisije o prošnji Srbije za članstvo v Evropski uniji*. Bruselj. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/sr_rapport_2011_sl.pdf (12. oktober 2011).
- 2011c. *Stabilizacijsko-pridružitveni proces*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/index_sl.htm (20. oktober 2011).

Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistemi Republike Slovenije*. Ljubljana. Visoka policijsko-varnostna šola.

--- 2003. *Security and cooperation in Southeasten Europe*. Ljubljana: Faculty of Social Sciences.

Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana. Fakultet za družbene vede.

Haček, Miro in Drago Zajc. 2005. *Slovenija v EU: Zmožnosti in priložnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

IFIMES. 2010. *Integracijski proces kot vzvod stabilnosti in varnosti na Zahodnem Balkanu*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=10&ID=445> (16. september 2011).

International and Security Affairs Centre (ISAC). 2010. *Šta je partnerstvo za mir?* Dostopno prek: http://www.mod.gov.rs/cir/mvs/partnerstvo_za_mir/Sta_je_PzM_-_1by1.pdf (3. november 2011).

Jane`s. 2010. *Security Aseessment*. Dostopno prek: http://sentinel.janes.com/docs/sentinel/BALK_country.jsp?Prod_Name=BALK&Sent_Country=Kosovo& (13. december 2010).

Jelušič, Ljubica. 2005. *Mirovne operacije in vloga Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kajnč, Sabina in Damjan Lajh. 2009. *Evropska unija od A do Ž*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Mace C. 2004. Operation Concordia: Developing a »European« Approach to Crisis Management. V *International Peacekeeping (special issue)*, ur. Bono Giovanna in Ståle Ulriksen, 474-490. London : Taylor & Francis.

Malešič, Marjan. 2010. *Civilian Crisis Management in EU – Structural and Functional Aspects*. Dostopno prek: <http://www.saopaulo2011.ipsa.org/sites/default/files/papers/paper-553.pdf> (17. September 2011).

Mehikić, Mojca in Zlatko Šabič. 2008. *Pogojevanje članstva v Evropski uniji*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.

Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije - Policija. 2011. *EUPM-European Union Police Mission*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/index.php/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-civilne-misije/8043-eupm> (29. september 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Albanije. 2004. *The National Security Strategy of the Republic of Albania*. Dostopno prek: http://merln.ndu.edu/whitepapers/Albania_English-2004.pdf (25. september 2011).

Ministrstvo za obrambo Bosne in Hercegovine. 2005. *Defence White Paper*. Dostopno prek: http://merln.ndu.edu/whitepapers/Bosnia_English-2005.pdf. (25. september 2011).

--- 2011. *Ministarstvo odbrane i oružane snage BiH*. Dostopno prek http://www.mod.gov.ba/files/file/maj_2011/bos_brosura.pdf (3. november 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Črne gore. 2008. *National Security Strategy*. Dostopno prek: http://merln.ndu.edu/whitepapers/montenegro_National_Security_Strategy_English2008.pdf (25. september 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Hrvaške. 2010. *Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske. Nacrt*. Dostopno prek: http://www.morh.hr/images/stories/aktualne teme/sns/sns_nacrt.pdf (25. september 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Makedonije. 2005. *White Paper on Defence*. Dostopno prek: <http://merln.ndu.edu/whitepapers/Macedonia-2005.pdf> (25. september 2011).

Ministrstvo za obrambo Republike Srbije. 2009. *Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije*. Dostopno prek: <http://merln.ndu.edu/whitepapers/SerbiaNationalSecurity2009.pdf> (25. september 2011).

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. 2011. *Novi strateški koncept Nata*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/nato/novi_strateski_koncept_nata/ (16. september 2011).

Ministrstvo za zunanje zadeve in evropske integracije Republike Črne gore. 2011. *Odnosi Crne gore i NATO*. Dostopno prek: <http://www.mip.gov.me/index.php/Direkcija-za-NATO/odnosi-crne-gore-i-nato.html> (7. november 2011).

NATO. 2001. *Priročnik o zvezi NATO*. Bruselj: NATO Office of Information and Press.

--- 2007. *Nato in Balkan: argumenti za večjo integracijo*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/slovene/art3.html> (16. oktober 2011).

--- 2009. *NATO's South East Europe Initiative*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/seei/home.htm> (12. september 2011).

--- 2011a. *NATO's relations with Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49127.htm (22. september 2011).

--- 2011b. *NATO's relations with Serbia*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50100.htm (22. september 2011).

--- 2011c. *Joint Press Statement by the NATO Secretary General and the EU Presidency NATO-EU Ministerial Meeting*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/pr/2003/p03-153e.htm> (16. september 2011).

--- 2011d. *Nato in Balkan: argumenti za večjo integracijo*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/slovene/art3.html> (16. september 2011).

OVSE. 2011. *OSCE Spillover Monitor Mission to Skopje-Mandate*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/skopje/43346> (29. september 2011).

Prezelj, Iztok. 2000. *Varnost sodobne družbe kot večdimenzionalni pojav (oblikovanje metodološkega modela proučevanja ogrožanja varnosti)*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede, magistrska naloga.

--- 2001. *Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20011Prezelj.PDF> (16. oktober 2011).

--- 2009. Regionalno varnostno sodelovanje na Zahodnem Balkanu. *Slovenska vojska XVII* (16): 26-28.

--- 2010. *Varnost v Jugovzhodni Evropi: Gradivo za predmet*. Študijsko leto 2009-2010. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Roberts, Adam. 1999. NATO's »Humanitarian War« over Kosovo. *Survival* 42 (3):102-23.

- Simić, Predrag. 2000. *Put u Rambuje: Kosovska kriza 1995 – 2000*. Beograd: NEA.
- Slovenska vojska. 2010. *Delovanje slovenskega kontingenta v Republiki Makedoniji*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostjo/sporocila-za-javnost/novica/nov/delovanje-slovenskega-kontingenta-v-republiki-makedoniji/> (7. november 2011).
- 2011. *Kosovo*. Dostopno prek: <http://www.slovenskavojska.si/mednarodno-sodelovanje/mednarodne-operacije-in-misije/kosovo/> (7. november 2011).
- Svet Evropske unije. 2003. *A secure Europe in a better world*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf> (13. september 2011).
- 2011a. *EUPAT Fact Sheet*. Dostopno prek: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Factsheet_EUPAT_fYROM_051215.pdf (29. september 2011).
- 2011b. *Proxima Fact Sheet*. Dostopno prek: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/ProximaBrochure.pdf> (29. september 2011).
- United Nations. 1999. *Resolucija 1244, S/RES/1244 (1999)*. Dostopno prek: <http://www.unmikonline.org/Documents/Res1244ENG.pdf> (2. oktober 2011).
- Vegič, Vinko. 2009. Evropska varnostna in obrambna politika V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnič in Damjan Lajh, 119-125. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Vukadinovič, Radovan. 2002. *Varnost v jugovzhodni Evropi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.